

עניני השרה

מבית מכון - 'מרגניתא דרבי מאיר'

להוצאת תורות רבות"ק לבית דראהביטש - סטרעליסק - סטריא

• פרשת תצוה תשפ"ב • גליון א' •

שרה הנוטה

ביאור ענין איסור חמץ בפסח במשהו שרומז על הדיבור
ע"פ תורת רביה"ק מרן השרה מסטרעליסק זי"ע
המובאת בספר 'עשר צחצחות' ומערכת הרה"ק מסטרעליסק זי"ע אות ל"ח)
בשם ספר ברכת אברהם {דף ט"ז ע"א} -
מאמר שדרש רבי יוסף לעווזי ז"ל בעל מחבר ספר מנהג ישראל תורה,
והובא בספרו 'שפתותיו דובכות' - עניני פסח'

בציבור, וכתב
עפ"י דברי דעת
זקנים עה"ת
לבעלי תוס'
דבתחילת חינוך
המשכן אין
אומרים טומאה
הותרה בציבור,
כי אם כבר יש
השראת השכינה
על זה נאמר
השוכן אתם
בתוך טומאתם,
היינו שאינה
מסתלקת, אבל
שיתחיל השראת
השכינה בעי
קדושה וטהרה.

תמונה נדירה בפרסום ראשון - רביה"ק מהר"ם זי"ע ביציאה מביקור חג
אצל הרה"ק בעל הלב שמחה מגור זצוק"ל
מאחוריו נראה רבינו המאור ישראל זצוק"ל

יצה"ר נמשל לחמץ

הרדב"ז
בתשובה {ח"ג
סי' תקמ"ם}
נושא ונותן
במעם הדבר
שחמץ במשהו,
ומדחה כל
המעמים
שנאמרו בזה,
וכתב דצריכין
אנו להמעם
דמרומז ליצה"ר
עיי"ש.

ובעי טעמא
למה דוקא
בפסח מרומז

ליצה"ר יותר משאר יו"ט, ואע"פ ואומר
בזה כמה דרכים.

תחילת עבודת ד' צריך להיות בקדושה
וטהרה

ועל כן בחנוכה שהיה תחילת חינוך
המקדש לא הותרה טומאה בציבור,
והנה כתיב "תחלה למקראי קודש זכר
ליציאת מצרים" כי אחד מעיקרי החינוך

יש לומר עפ"י מש"כ בשדי חמד
במערכת חנוכה ואסיפת דינים מערכת
חנוכה אות א' ד"ה גם אשור"ו לתרין
קושית הפני יהושע דלמה הוצרך
בחנוכה לנס דשמן, נימא טומאה הותרה

שרף הנוטף

עבודת הדיבור הוא גם בדיבורים טובים וגם להימנע מדיבור אסור

אולם עוד דברים בגו כי גלות הדיבור היינו ג"כ כשאין מדברים כהוגן בלשון מעולה כראוי לבני אברהם יצחק ויעקב, ומה גם כשנכשלים בדיבורים אסורים, ובאמת ענין שמירת הפה הוא דבר גדול וכדברי הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע כמה שנאמר בתפילת ברוך שאמר המהולל בפה עמו, דלאו דוקא כמה שמהלל האדם בשירות ותשבחות בפיו, אלא אפילו כמה שאינו אומר כלום אלא שומר פיו ולשונו מלדבר דברים בטלים מזה עצמו השי"ת מהולל.

ומשמ"י דהרה"ק ר"ד בער זי"ע המגיד ממעזריטש נאמר בפסוק (תהלים ט"ז ג') לא רגל על לשונו היינו שכל האיברים של האדם צריכים לעשות מעשיהם בוריוות ולא בעצלות, לא כן הלשון שצריך האדם להשגיח שיהי' במתינות גדולה, וזה לא רגל על לשונו פי' לא יעזבנה על הרגילות, ודפח"ה.

ובאמת גם התפלה תלוי לפי נקיות הדיבור, וכדברי הירושלמי בברכות (פ"א ה"ב) דאמר רשב"י דאילו הוינא קאים על מורא דסיני בשעתא דאיתיהיבת תורה לישראל הוינא מתבעי קמי רחמנא דיתברי לבר נשא תרין פומין חד דהוי לעי באורייתא וחד דעבד ל"י כל צורכיה היינו שלא להשתמש באותו פה שמדבר דברי חול לדברי קודש.

וא"כ ה"ה לתפילה, ונמצא מה שאמרו בטעם הפשוט דהדיבור הי' בגלות כיון שלא יכלו להתפלל כדבעי, ה"ה לטעם שאמרנו דהדיבור בגלות היינו כשאין הדיבור נקי, ה"ה לטעם זה אין יכולין להתפלל כראוי,

ונודע דברי הרה"ק מבעלזא זי"ע דלכן הבעל תפלה יתפלל בקול רם כי בקול נמוך מדברים לשה"ר ואינו ראוי להתפלל בו.

וההתחלה היה בעת יציאת מצרים שזה היתה ההתחלה לכל מקראי הקודש, ומתן תורה וכו', והוציאנו מכור הברזל ממ"ט שערי טומאה להיות לעם סגולה, וכן מתעורר דבר הזה בימי הפסח בכל דור ודור כידוע, וא"כ כיון שעכשיו הוא תחילת החינוך ואין לך התחלה גדולה מזו שפיר צריך להיות כולו קודש ונאסר במשהו.

בענין הדיבור צריך להיות במתינות גדולה

או יאמר דידוע דברי האר"י ז"ל דפסה נוטריקון פה סח, כי הדיבור היה בגלות, ועפ"י פשטות הכוונה דלא יכלו להתפלל כדבעי להשי"ת, ועי"ד שרמזו בספה"ק הפסוק (שמות י"ד ג') "נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדב"ר".

והבנת הענין אפשר עפ"י דברי הכתב סופר בפרשת שמות ובפסוק ויאנחו בני ישראל מן העבודה וגו' מפרש שם תוך דבריו דברי חז"ל (ברכות ס' ע"א) 'הלל כשהיה נכנס לעיר ושמע קול צווחה אמר מובטחני שאין זה בתוך ביתי, וכתבו המפרשים שהי' מרגיל ב"ב שיהיו מקבלים צרות באהבה ולא יזעקו.

וכתב ה'כתב סופר' דנראה לו הפירוש באופן אחר היינו דאיש המוני כשצועק צועק מתוך היסורין ונאנח, וטבע האדם כן לצעוק מתוך יסורים גנודי גניה וילולי יליל, אבל אינו קורא לישועה, אבל ירא ה' צועק ובוכה על עונותיו וקורא לה' הושיעה נא.

וזה שאמרו כששמע הלל קול צווחה בעיר היינו קול בעלמא באין אומר ואין דברים אמר מובטחני שאין זה

בתוך ביתי, שלא צעקו בלתי אל ה' רב להושיע, והי' קול דברים ולא קול צווחה בעלמא ע"כ, והרי ענין גלות הדיבור דאין האדם יכול להתפלל כדבעי אלא גנודי גניה וילולי יליל זהו לפי פשטות.

ועכ"פ מבואר דהדיבור היה בגלות, ונתבאר ג"כ גודל אחריות הדיבור שצריך להיות במתינות ודקדוק יתירה ולא רג"ל על לשונו כנ"ל, ולפי"ז יתכן דלכן בפסח מחמירין במשהו כי כיון שבפסח הדיבור הי' בגלות א"כ בדיבור אפילו משהו פוגם על כן עניני פסח במשהו.

ועוד י"ל כי הנח לעולם אין כדין להרחיק חלק הרע לגמד ולאסור הרע אף במשהו, וכדאיתא בספה"ק דיכולין ממעשי הרע ללמוד ההיפך לעשות הטוב והישר, וגם נודע דברי דרשת הר"ן דהחלבנה שריחו רע גרם להסממנים אחרים שיתנו כל כחם ודו"ק.

אולם כל זה רק אחר מתן תורה דאיכא תורה תבלין ויכולים לנצח את הרע, ושמעתי מהרה"ק רבי יענקעל"ע מפשעווארסק זי"ע בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע שפירוש מאמר חכז"ל (ויק"ר א' ט"ז) כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, עפ"י דברי הרא"ש בברכות (פ"ו הלכה ל"ה) דדרך הדבש להחזיר הדבר שנופל לתוכו להיות כמותו, ולכן כשנופל נבילה לרגלי הדבורים תוך הדבש חוזר להיות.

והנה התוה"ק נמשלה לדבש כמ"ש מתוקים מדבש ונופת צופים, וא"כ ת"ח שדבוק בתוה"ק ואין בו דעת נמצא שלא נתהפך ע"י התוה"ק הנמשלה לדבש, וא"כ נבילה טובה הימנו, כי הנבילה מתהפך שפיר ע"י הדבש ודפח"ה.

הרי שדייקא אחר מתן תורה אפשר להפך הרע בכח התוה"ק אבל קודם מתן תורה אין להתערב כלל וכלל בדבר של איסור, ולכן בפסח שהוא קודם מתן תורה אסור במשהו ודו"ק.

זבח פסח

עובדות וענייני פסח

מרב"ה"ק מרן השרף מסטרעליסק זי"ע

הכנה לפסח

בספר היולולא דרבי (דף ט"ז ע"ב) איתא שסיפר רב חסיד אחד שבא פעם אחת קודם פסח לשם [לסטרעליסק] ותיקן את הרחיים לצורך טחינת מצת מצוה ואחר כך בליל שבת קודש קרה לו מקרה לא טוב ר"ל, ובשחרית על השולחן שאל הרה"ק [מרן השרף] מסטרעליסק מי זה האיש, והשיבו לו הוא ירא ה', ורקיק ואמר כל הפסולת מביאין לסטרעליסק, ואחר כך ניער כנף בגדו ואמר די בזה.

וכן היה דרכו של אדמו"ר הקדוש [רבי יהודה צבי] מסטרעליסק ז"ל לשאול לאחד שהיה מכירו מכמה שנים מי אתה, והוא על דרך דאיתא במו"ק ט"ז דאמר ליה רבי לבר קפרא איני מכירך וכו' ע"כ.

מצות כשרות למעלה מהטבע

בהגדה של פסח "אמרי קודש" (ועמ' קמ"א) כתב, הרה"ק רבי יששכר דב מבעלזא זי"ע היה נוהג לומר בשם רביה"ק מרן השרף מסטרעליסק זי"ע דבאמת אם מים מתחברים עם הקמח קשה עד מאד שלא יחמיץ כל שהוא אלא כיון שהקב"ה רואה שישראל מתכוננים בזריזות ובקדושה לאפות מצות כדי לקיים מצות מצה הרי הוא שולח מלאכים מן השמים שישגיחו לכל תחמיץ העיסה.

הקב"ה מתעלה בסיפור יציאת מצרים

איתא בספר ישמח ישראל (הגדה של פסח אות ק"י) בשם רביה"ק מרן השרף מסטרעליסק זי"ע, על מה שאנו אומרים המהולל בפה עמו שהקב"ה נעשה מהולל על ידי פה עמו וביאר על פי זה שזהו מה שאומרים בהגדה וכל המרכה ביציאת מצרים הרי זה משוכה שעל ידי סיפור יציאת מצרים נעשה הקב"ה הנקרא ז"ה משוכה.

הגאולה בגוף ובנשמה

כתוב ב'לקט אמרי קודש' (ומועדים הגדה של פסח עמוד רס"ז), את דברי הרה"ק רבי יששכר דב מבעלזא זי"ע בשם רביה"ק מרן השרף מסטרעליסק זי"ע:

שהקשה דאין שייך לומר שאם היו בני"י שוהים עוד רגע במצרים לא היו יכולים להגאל וכי ה"ו אין ביד הקב"ה לגאול אותם בכל מקרה ואמר

שאין ספק שהקב"ה היה יכול לגאול אותם אלא שאז לא היו יכולים להגאל בגופם והיו נשארים משועבדים בגופם במצרים והגאולה של הנשמה היה צריך להיות באופן אחר אבל הקב"ה ריחם על גופם של ישראל וגאל אותם ברגע האחרון כדי שיוכלו להגאל בגופם.

בפסח כל האיברים מסכימים לפה לשבח את הבורא

בהגדה של פסח (צאנו) נכתב כך:

"ועוד י"ל דאיתא בגמ' ברכות כה פלוגתא איך צריך לומר שירה חד אמר כל עצמותי תאמרנה וחד אמר כל הנשמה תהלל י-ה, והרה"ק מסטרעליסק זצלה"ה אמר שביום שאומר האדם שירות ותשבחות צריך להשתוקק ולהתגעגע שכל האיברים וכל הכוחות וכל החושים יסורו להשיית ולכן נקרא נשמת ברכת השיר כי נאמר בה כל עצמותי תאמרנה הי וכו' וגם ברכי נפשי את די שהוא אליבא דכל הדעות ולכן אומרים נשמת כליל התקדש חג הפסח דאיתא בהא"ר ז"ל שפסח הוא פה סח שכל האברים וכל הכוחות וכל החושים יסכימו להפה שיאמר שירות ותשבחות לפני ה' יתברך יעזור לנו הי יתברך שיתמלא כל הגוף וכל החושים בשירות ותשבחות עד שלא יהא באפשרות כלל להתאפק ונוכח להוציא דיבורים מפינו לשורר לפניו יתברך.

מצה זו שאנו אוכלים

מובא בהגדה של פסח הוסיאטין, כך:

סיפר רבי יצחק מהוסיאטין זצ"ל על סבו הרה"ק רבי ישראל זצ"ל, בזכרוני שפ"א בוינה לפני הפסח דובר על השגת חיטה שמורה לפסח וזקני זי"ע עמד במרפסת ביתו מסובב בכמה מהמקורבים שהתעסקו בכך בתוך הדברים אמר זקני שמן הראוי היה להזמין חטה שמורה מארץ ישראל ומיד נכנס אל הבית המקורבים שלא הבינו כוונת זקני נשארו לעמוד במקומם מבלי לדבר אך ניכר היה עליהם רושם הדברים לא עבר זמן רב וזקני חזר למרפסת ופנה אליהם ואמר להם אומרים שהחטה מארץ ישראל היא טובה ומעימה יותר.

מרוב ענותנותו והצנע לכת רצה לתלות את דעתו ודבריו בענינים פשוטים של טעם יותר טוב כאילו זה הוא העיקר ברצונו שמורה מא"י.

ובעין המעשה מהרה"ק [מרן השרף] מסטרעליסק שפעם ישב בשולחנו בדביקות וגנה מאד גניחות אלו עשו רושם גדול על הקהל שעמד שם נענה הרה"ק מסטרעליסק ואמר גניחותי נובעים מכאב שיש לי בגופי, מתוך ענותנותו הפיץ הצדיק מסטרעליסק להסוות עיקר סיבת גניחותיו בכאב גופני בעוד שבוודאי היו גניחותיו בעיקר על צרות ישראל וגלות השכינה האומרת קלני מראשי קלני מזרועי' (סנהדרין מ"ז) וכך גם זקני רצה להסוות את עיקר ענינו.

הוא הטעם שמרגיש הצדיק במאכלו שהוא ענין אחר לגמרי בדאיתא בס' מאור עינים פ' אמור הנה נודע שהאכילה נקראה קרבן והשולחן הוא במקום מזבח כמו שאמרו חכמינו יפ' חגיגה כז שאחר חורבן בית המקדש שולחנו של אדם מכפר עליו והמאור עינים ממשיך שם לאמר יש בחינה של דביקות בשורש העליון בשורש הכל מלתתא לעילא מלמטה למעלה שהוא לקרב את כל המדרגות התחתונות והניצוצות הקדושות מדברים נפולים ולקשרם בבורא יתברך שהוא יסוד האכילה שנחשב כקרבן שמקרב ומעלה הניצוצות והחיות העליון שמתלבש במאכל.

זהו הטעם שהצדיק טועם במאכל שהוא טעם רוחני ולא ממשי גשמי ובאכול הצדיק ממנו נשאר חיות הקדושה הזאת של הניצוץ בתוך האדם ונתוסף בו עוד חיות וקדושה על החלק האלוני השוכן בו כבר מקודם, ועוד ע"י זה את השי"ת ביותר כח ודביקות ועם הכח הזה יש גם עליה לניצוץ הקדוש של המאכל שהוא עכשיו בתוך האדם.

נמצא שהאכילה הזאת מוסיף בו עוד קדושה על קדושתו, וזה רק אצל הצדיק שכונתו הוא רק לש"ש לקיים בכל דרכיך דעהו (משלי ג' ו') אזי נחשב האכילה כקרבן לה' שמקרב כל חלקי הקדושה מלתתא לעילא לשרשם, ויש שעשועים גדולים להבורא יתברך מזה שמקרב כל המדרגות התחתונות אליו יתברך.

וגם לצדיק יש הנאה רוחנית גדולה מזה וזהו הטעם שהצדיק טועם במאכל ולפי ריבוי הניצוצות של המאכל חשיבותו של המאכל יותר גדולה אצל הצדיק, ואת זאת רצה זקני הק' זי"ע בענותנותו הרבה להסתיר מעיני הבריות.

הסדר נאכט של ר' איצ'ה מלובלין

הגילוי בליל הסדר שגילה הרח"ק מלובלין לתלמידו רביה"ק השרף זי"ע

הרגיעו הצדיק ושב על בקשתו. "לבושתי ולכלימתי כרוך אני זה שנים אחר המיפה המרה", החל האיש לספר. "יום לפני פסח התחננה אליי זוגתי להרחיק עצמי מן הבקבוק, כדי שאוכל לערוך את הסדר כדת וכדין. התחייבתי לפנייה שלא אגע ביי"ש.

"בליל י"ד בניסן עמדתי בדיבורי, אך למחרת, עם התקרב מועד ביעור חמץ, נתקלתי בבקבוק יי"ש, וברגע של חולשה רוקנתי לתוך גרוני. לאחר מכן שקעתי בתרדמה עמוקה.

"בערב, כשהכול שבו מבתי-הכנסת לערוך את הסדר, ניסתה זוגתי להקיצני, ללא הצלחה. בראותה כי השעה מתאחרת, ערכה את הסדר עם ילדי. הרבה אוכל לא היה והם סיימו את הסדר במהירות ופנו לישון.

"כשהתעוררתי משנתי היה הבית חשוך לגמרי. אפילו לא ידעתי את השעה. מבוהל ונכלם נזכרתי כי ליל-הסדר הוא. גיששתי את דרכי אל השולחן. לא מצאתי אפילו פירור מצה. ליכי החל להלום בחוזה. מה אעשה עתה? יצאתי אל הרחוב לראות אם באחד הבתים הקרובים עדיין דולק אור, ואולי אוכל להשיג לעצמי פיסת מצה; אך כל הבתים כבר היו חשוכים.

"בלב כבד ונשבר חזרתי לביתי. ישבתי ליד השולחן ובכיתי בכי-תמרורים. בכיתי על נפשי העלובה ועל דמותו של 'חג החירות' שלי. בכיתי על אשתי ועל ילדי המסכנים. בכיתי ובכיתי בכל ליבי ומאודי רציתי לקיים את הסדר כהלכתו, אך לא היו לי לא מצה ולא סימני הקערה.

"לאחר שעה ארוכה של בכי האירה לפתע במוחי מחשבה חדשה – סוף-סוף ליל-הסדר היום! ליל שימורים הוא לה! נזכרתי בקטעים מההגדה העוסקים ביציאה משעבוד לחירות. הדברים נסכו בי תקווה ואמרתי לעצמי, הלוא גם אני יכול לצאת הלילה הנה מעבדות לחירות ולהשתחרר מכבלי הדכדוך והמיפה המרה.

"כל שהצלחתי למצוא על השולחן היה בקבוק ובו מעט יין. אחזתי בבקבוק ופניתי מעומק ליבי לה' ואמרתי: 'ריבונו של עולם, יהי-רצון מלפניך שתיחשב שתיית יין זו כאילו קיימתי את כל המצוות הנוהגות בלילה קדוש זה – מצה ומרור, כרפס וחרוסת, אמירת ההגדה ושתיית ארבע הכוסות. אמרתי את נוסח הקידוש ככל שזכרתי ושתיית את היין'. במילים אלה סיים האיש לתאר את ה'סדר' שערך.

פניו של החוזה מלובלין נהרו. הוא הניח יד מלטפת על זרועו של ר' איצ'ה מלובלין ועודדו להתמיד בדרכו החדשה. ולתלמידיו אמר: "עתה הבנתי מדוע הסדר שלו בקע רקיעים – משום שנעשה מתוך לב שבור ונדכה באמת. נקודת האמת שהאירה בנפשו, עלתה על כל שאר הסדרים ובקעה רקיעים".

(מתוך גליון חב"ד).

דל העט מלתאר את ליל-הסדר אצל רבי יעקב-יצחק הורוביץ, החוזה מלובלין. הצדיק מסב בראש השולחן ולצידו תלמידיו הקרובים, בעצמם גדולי-רוח וענקי תורה. ביניהם – רבי ישכר-דוב מרדושיץ, רבי נפתלי מרופשיץ, רבי בונם מפשיסחה ורבי אורי מסטרליסק.

קוראים יחדיו את ההגדה בהתרוממות הנפש. מדי פעם בפעם הצדיק קוטע את הקריאה ומוסיף פירושים ומעמים על-פי תורת הסוד; בתוכם דברים שקיבל מרבותיו הקדושים – המגיד ממזריטש, רבי לוי-יצחק מברדיצ'ב ורבי אלימלך מליז'נסק.

לא פחות מן הדברים הנאמרים, מופלאות שתיקותיו של הצדיק. כאשר הוא מתעטף בשתיקה, אין איש מעז להפרה. כך, למשל, אירע כאשר הגיעו למילים "ובמורא גדול – זה גילוי שכינה". או-אז השתתק רבי יעקב-יצחק זמן-מה. לפתע נתן את עיניו בשניים מתלמידיו והללו נתמלאו מורא גדול, עד שהתעלפו.

באותה שנה נסתיים הסדר בשעה מאוחרת מאוד. לפתע שקע רבי יצחק-יעקב בשרעפיו. לאחר כמה רגעים פנה אל התלמידים: "מכירים אתם את ר' איצ'ה מלובלין?". נבוכו התלמידים, שהרי ר' איצ'ה מלובלין הוא גם שם רבם; אך אין איש אינו מכנהו כך וגם לא סביר שישאל על עצמו.

החלו התלמידים לסקור בזיכרונם את כל מכריהם, בחפזם אדם שזה שמו. בעיר לובלין לא חסרו אנשים ששםם יצחק, איצ'ה וכדומה. העלו התלמידים הצעות אפשריות, אך הצדיק לא קיבל אף אחת מהן.

תמהו התלמידים לפשר עניינו של רבם באותו ר' איצ'ה עלום. "שמעתי שאומרים למעלה, כי הסדר שערך ר' איצ'ה מלובלין בקע רקיעים ועלה במעלתו על כל שאר הסדרים", גילה הצדיק לתלמידיו. לאחר שעה נפטרו התלמידים לבתיהם ועדיין לא נפתרה ההידה.

גם למחרת ניסו התלמידים להציע לפני החוזה הצעות חדשות. את כולן דחה. לאחר הקירה יסודיות גילו התלמידים את התשובה האחרון בלובלין המכונה איצ'ה. איש פשוט וקשה-יום, שנהג להטביע את מועקות היום בבקבוק.

כשהזכירו התלמידים את שמו, בהיסוס – ביקש הצדיק להזמין את האיש אליו. התייצב האיש לפני 'החוזה' ונראה היה כי הוא אחוז בושע וכלימה. באותה מידה אפשר היה להבחין בניצוץ שניצת בעיני הצדיק.

"ספר, ר' איצ'ה, כיצד ערכת אמש את הסדר", ביקש החוזה. השפיל הלה את עיניו: "אכן, רואה אני כי הכול גלוי לפני הצדיק וכי רואה הוא לאיזו דיומטה תהתונה הגעתי. אוי לי ואבוי לראשי..."

חקר הלכה

שני מאמרי פלפול וחידושי הלכה
בעניני פסח

מרביה"ק מרן האהבת ציון מסטרעליסק זי"ע

מתוך ספרו הגדול "חקר הלכה" עניני ש"ס והלכה ע"פ סדר הא"ב

ברין מצה גזולה

דורש שם "על מצות ומרורים יאכלוהו" ביחד, א"כ איך אפשר לחלק בין האכילות, כיון דצריך חד אכילה וכיון דלא איתמר הלכתא אי כהלל אי כרבנן א"כ אמאי בלע מצה יצא, הא בעינן חד אכילה כמו מרור שהוא אכילה בלעיסה.

וביותר קשה לי לפי מה שכתב המרדכי (סדר של פסח דף קט"ו) שהקשה הא אין בית הבליעה מחזיק ג' זיתים, ותירץ, דזה רק כשבלעו שלם אבל לא במרוסק, וכיון דלעסו בשינוי הוי מרוסק כשמוגי' לבית הבליעה, א"כ ע"כ כוונת התורה לרסק בשינוי, אף אם נימא דדי כשמרסק רק בזית אחד, מ"מ איך אפשר לחלק בין האכילות.

ואין לומר דבאמת רבא ע"כ לא קאמר הדין רק אליבא דרבנן משום דלהלל אי אפשר לחלק בין האכילות, זה אינו דבזמן דליכא פסח גם להלל אינו רק למצוה מהמובחר לאכלן כאחת.

וביותר קשה אליבא דהרמב"ם דפסק כהלל (הל' חו"מ פ"א ה"ו) וכתבא (שם פ"ו ה"ב) ובמה שכתב המחבר (בסימן תנ"ד סעיף ד') דבגזל קמח ועשה מצה כשר, עיין (מ"ש באות צ' ערך ציצית סעיף ד') דלדעת הט"ז והא"ר דהיכא הבעינן לשמה הוה ליה מצוה הבאה בעבירה אף דקנאה בשינוי יש להחמיר בהא.

אכילה ע"י לעיסה אי אפשר לחלק הלעיסה מאכילה דנימא דבשעת הלעיסה הוה ליה מזיק, ואדברא אמרינן דהחיוב תשלומין על אכילה התחיל עוד משעת לעיסה, דהלעיסה צורך אכילה הוא, ורק מיתה אינו חייב עד שבלעה משום דמצי פליט ולא מידי עביד, והכי נמי גבי גזילה אי אפשר לחלק הלעיסה מאכילה דנימא דקנה בשעת שינוי שהוא הלעיסה, ובשעת בליעה הוי שלו דאף אם בלע בלא לעיסה יצא, מ"מ אם לעסו ובשעת לעיסה לא הוי שלו נחשב כאלו אכל גזל.

ובש"ס חולין (דף ק"כ ע"א) אמרינן דהמחנה וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת אם מצה הוא אינו יוצא בה ידי חובתו ואמרינן בשלמא מצה לחם עוני אמר רחמנא, והאי לאו לחם עוני הוא, כתבו תוס' שם (ד"ה, לחם) דהוה מצי למימר אכילה כתיב ביה, והרי דאף דאם בלע מצה יצא מ"מ אם אכלו בעינן שייאכל כדרך אכילה, והכי נמי לענין גזל דאף דבלע יצא, מ"מ אם אכלו ולעסו בעינן שלא יהיה בגזילה, ועיין מוג"א (ריש סימן קצ"ו) נראה קצת כדברי המקור חיים, ובתשובות שואל ומשיב (קמא סימן ח') כתב בדברי הריטב"א משמע כדברי המקור"ה ואינו תחת ידי לעיין ביה.

והנה קשה לי בהא דאמר רבא (פסחים קט"ו) בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא, ומשמע לכאורה דהוא מדאורייתא, הא כיון דהלל

המקור חיים בסימן תנ"ד (ס"ק א') חידש דמצה גזולה אינה פסול מדאורייתא ממעם מצתכם, כמו בכל מקום דבעינן לכם, משום דבלע מצה יצא, וא"כ עיקר המצוה בשעת בליעה, וקנאו משעת לעיסה, וראיה מדלא אישתמיט שום תנא וליתני דמצה גזולה פסול, כמו דקתני לולב הגזול, ורק דיש בו פסול משום מצוה הבאה בעבירה.

והנה עדיין אינו מיושב דאמאי לא אישתמיט תנא ולכתוב דפסול, כיון דבלע מצה יצא א"כ עיקר הדין של מצות מצה שהוא בבליעה לא יוצא בגזולה, ואך אם לעסה יצא, וכמו כן גבי לולב אם עשה שינוי מקודם המצוה דכשר, וצ"ל דכיון דהדרך הוא ללעוס מקודם לכן לא תנא דמצה גזולה פסול.

אבל לענ"ד אחר רוב המחילה מכבוד תורתו הרמה אין דבריו מוכרחין, וקשה לדבריו בהא דאמרה תורה גבי תרומה פרט למזיק היכא משכחת לה והא מקודם שאכלו לעסו וא"כ הויקו מקודם והוא פטור מחומש או גם מקרק, עיין תוס' (פ"ק דב"ק ד' ע"א ד"ה שור רעהו), הכי נימא דאוכל תרומה אינו מחויב רק בבלעו, וגם בש"ס ריש פרק אלו נערות (כתובות ל' ע"ב) דאמרינן דמש"ה החיוב מיתה לא פטר מתשלומין משום דאינו בא כאחד, משום כיון דלעסיה קניה.

א"כ קשה לא ליחייב כלל משום דבשעת לעיסה הוה ליה מזיק, וע"כ כיון דאכלו ודרך

ברין מרור שנתלש משדה עכו"ם

מתקיים בקרקע הוי כמטלטלין וקנייה הנכרי ביאוש ושינוי רשות והוי שינוי רשות ביד ישראל.

ועיין בהגהות יד אפרים שהגיה 'וקונים הנכרים ביאוש והוי שינוי רשות ביד ישראל', ולכאורה עדיין דברי המג"א אינם מובנים דמה בכך דהוי כמטלטלין מ"מ הא כיון דקרקע אינה נגזלת א"כ לעולם קאי הקרקע

ויקנה מהם (תשובת הרשב"א סימן תתנ"ב, הגהות אשירי סוף פרק לולב הגזול). ואין חילוק בזה בין ארץ ישראל או חוצה לארץ (אור זרוע), עכ"ל, ועל זה תמה המגן אברהם למה לא נאמר דין זה גם כן לגבי מרור.

ותירץ המגן אברהם וז"ל "ונ"ל דלא דמי דהתם אסא מתקיים בקרקע, משום הכא הוי בקרקע, ונ"ל דהכי פירשו דכיון דאינו

במוג"א (סי' תע"ג ס"ק י"ד) מהרר"א נסתפק כיון דמרור איתקש למצוה, וגזל פסול, א"כ לא יעקור ישראל המרור מהקרקע, כמו שכתוב סימן תרמ"ט [הערת המגיה - כוונתו לדברי הרמ"א שם (סעי' א') שכתב "ומשום זה יש לזהר שלא יקצץ הישראל בעצמו אחד מארבעה מינים שבלולב לצורך לולבו דקרקע אינה נגזלת וסתם עכו"ם גזולי קרקע הם ויבא בגזילה לידו אלא יקצצנו עכו"ם

ברשות בעל הקרקע, ואיך קנהו הנכרי ביאוש הא לא יצא מרשות בעל הקרקע.

אולם הקצות החושן בסימן רנ"ט (ס"ק א') כתב דיאוש מהני אף כשעומד ברשות הבעלים עדיין כל היכי דלא אתי חצירו וזכי ליה ומש"ה מהני כאן היאוש דכיון דחצר אינה זוכה רק בחצר המשתמרת וכאן כיון שעומד ברשות הגזול כמה שנים אין חצירו זוכה לו, דלא הוי משתמרת גבי הבעלים, וצ"ל דלא דמי לחצר המושכר ד"א דזוכה למשכיר אף שאינה משתמרת לדעת המשכיר, עיין ש"ך (סימן שי"ג א') דשאני התם שלאחר זמן חוזרת ממילא להמשכיר, והשובר מכה המשכיר יושב, משא"כ כאן דבאמת התייאשו הבעלים רק דלא מהני יאוש בקרקע א"כ עכ"פ ע"י היאוש הוי אינה משתמרת לדעתו.

ומ"מ צ"ע דכל הני דמייתי הקצות החשן (שם בסימן רנ"ט) הזוכה קיבלם לידו וזכה בהם, משא"כ הכא דהגזול לא עשה שום זכיה בהם, ועיין תוס' ב"ק (ס"ט ע"א ד"ה כל שלקטו) שמסופקים אי מהני יאוש כשאינו מונה ברשות הגזול רק ברשות הרבים, מכל שכן כשמונה עדיין ברשות הבעלים.

ואפשר דכיון דעכ"פ היאוש מהני מצד הבעלים קודם דאתי ליד הישראל אף דהזכיה לא הוי רק בידי ישראל לא הוי בכח"ג מצוה הבאה בעבירה, רק שם גבי אסא דהיאוש לא מהני כלל גם מצד הבעלים כיון דהוי בקרקע, משא"כ במרור מהני מצד הבעלים עכ"פ.

ולפ"ז יצא לנו דין חדש גבי אסא דלא בעינן דוקא שיגזונו העכו"ם דאפילו עקרו הרוח ג"כ מהני, מיהו י"ל בחילוק אחר דגבי אסא דכיון דבעינן לכם ואף גזל העכו"ם דמותר לא הוי לכם כמו שכתב המג"א (תרל"ז ס"ק ג') בשם ספר יראים לא סגי במה שיצא מרשות הבעלים בהיתר ורק כל הזכיה תהיה בהיתר ברשות הנכרי קודם שיבוא ליד הישראל, משא"כ במרור דלא בעינן לכם מיהו בירושלמי (פ"ד דפאה הל' ה') איתא שם לענין פאה ביד הגזול, אפילו תימא כשקצרוהו שלא לאבדה פטורה מאחר שהפאה ניתנה במחובר לקרקע ואין קרקע

נגזלת, אף דמיירי בעומר ליקצר, אפ"ה לענין גזילה הוי דינו כקרקע דאינו נגזלת וגם תבואה הוי כירק דאינו מתקיים בקרקע, הרי להדיא דלא כמג"א, לכן צ"ע לדינא אם יכול הישראל לעקור בעצמו.

ועיין תשובות חתם סופר (האו"ה סימן קכ"ח) שכתב הא דקוצרים החטים בעצמם על מצה שמורה הוא מכח דברי המג"א הנ"ל, ולפי מה שכתבתי הוא תמוה מדברי הירושלמי, ואפילו אי נימא שיש איזה חילוק בין ירקות לחטים מ"מ בקצירת חטים אין על מה לסמוך להתיר.

והחתם סופר שם תירץ עפ"י דברי תוס' (ר"ה דף י"ג ד"ה קצירכם) שכתבו דיש לגוי במה שזרע, הנה רבים עמדו בכוונת דברי התוס' שם, וז"ל תוס' שם "ולא קציר נכרי ואע"ג דירושה הוא להם מאבותיהם כדאמר בע"ז דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש, מכדי ירושה הוא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ יש לו במה שזרע", ומ"מ דייק' התם שפיר משום אשירות שמדורות ראשונים.

והפרשת דרכים (דרוש ט') הגיה בדברי התוס' שצ"ל [ומ"מ] דחי' [התם שפיר] וכו' ע"ש, מה שפירש, ולענ"ד נראה שאין צריך להגיה ודברי תוס' חמה כפשטן שהגויים שהיו בארץ ישראל יש להם דין יורד שלא ברשות שהרי לא ציוותה תורה לתת חלק מהפירות לאותם שהיו בארץ ישראל שאינם מז' עממים אשר לא היה עליהם הציווי לא תחיה כל נשמה, והיה מהדין לתת להם חלק בפירות כארים, וע"כ שיש להם דין יורד שלא ברשות ואין מגיע להם רק חלק הוצאה, וזה שרי לגזול דהוה ליה הפקעת הלוואתו כיון שאינו גוזל ממנו בידים את ההוצאה.

והנה יורד שלא ברשות דנוטל את ההוצאה נראה לענ"ד ברור דאם זרע תבואה ורוצה שיחזירו לו תבואה כמו שזרע דהדין עמו, דנהי דהוה ליה יורד שלא ברשות מ"מ יכול ליטול את התבואה שלו מה שנתן שהרי לא נתן את התבואה אדעתא דמכירה, ומעתה פשיטא דהוה ליה קציר נכרי שהרי יש לו במה שזרע.

ורבים נבוכו בטעם דברי התוס' למה יש להם במה שזרעו, ועם האמור הדברים ברורים שגוף התבואה שנתנו מחוייבים להחזיר להם, ופשיטא דכשקצרו הנכרים את התבואה שהתבואה הנמצא בידם אסור לגזול מהם כפי הזריעה שנתנו, ולפ"ז גבי אילנות דמה שנמטעו מהאילנות שהיו מימי קדם אין לגוי שום חלק שהרי גוף האילן אינו שלהם ואין מגיע לחגוי רק ההוצאה כדין יורד שלא ברשות, ואם נמטעו גרעין ג"כ אין האילן שלהם כיון שהגרעין נשתנה ונעשה אילן, ואין מגיע להחזיר להם רק הגרעין, ולא משכחת שיהיה לגויים חלק באילנות רק כשהביאו יחור ממדינה אחרת ונמטעו בכאן, אבל זה הוא מיעוטא שהרוב נמטעות חמה מאילנות שממדינה הזאת.

א"כ כתבו תוס' שפיר ומ"מ דייק שפיר משום אשירות שמדורות ראשונים, ר"ל משום אשירות שנמטעו מאילנות שמדורות ראשונים, ואין צריך לדחוק כמו שכתב הפרשת דרכים דהוי מצי לדחות דיש להם במה שנמטעו, ורק הש"ס דחי שפיר משום דחיה אחרת דהנך דמעיקרא שכל זה אינו במשמע בדברי התוס'.

ואחר הצעה הזו גבי מרור שהזריעה נשתנה שהרי שילאטי"ן וכדומה נוטעים זרעונים ונשתנה ונעשה שילאטי"ן וכדומה, וככה חמה רוב מיני המרור ואפשר כולם, פשיטא דאין לגוי במה שזרע רק ההוצאה ואינו דומה לתבואה שכתבו תוס' שם כי בתבואה זורעים תבואה וגדל תבואה, משא"כ גבי זריעה אחרת.

עוד י"ל בכוונת התוס' דאף דארץ ישראל מוחזק בדינו מ"מ כל זמן שלא באו ישראל לארץ היו הפירות שזרעו ושתלשו שייכים להגויים, כמבואר להדיא בקרא פרשת לך לך בראשית יג ז גבי ריב רועי לוט עם רועי אברהם והנכנעני והפריזי או יושב בארץ פירש"י בשם המדרש רבה דלא זכה בהו אברהם עדיין, א"כ בודאי כל מה שתלשו ממה שזרעו היה שייך להם, משא"כ באשירה בהאילנות היו שם מימי קדם, וכל זה אינו ענין לנידון דידן ע"כ צ"ע בכל זה לדינא לענ"ד.

למהר התפילת שחרית בשבת ערב פסח

ב'פתחא זוטא' על 'ברכת הפסח' (סי' י' אות ה') הביא שרביה"ק מרן השרף מסטרעליסק זי"ע היה רגיל לעבור מידי שבת בשבתו לפני התיבה התפילת היום, אך לא כן בערב פסח שחל להיות בשבת שאז לא היה עובר לפני התיבה, בכדי שלא לעכב את הציבור בתפלתו.

בדורות האחרונים שהחכם דורש הלכות פסח בשבת שלפניו אם אינו ערב פסח וכו', עכ"ל.

ולכן על דרך זה ג"כ בפיוטים שנאמר שם ההלכות של החג, נוהגים הרבה להקדים לשבת שקודם לכן כשי שיוכלו לקיים את הלכות הפסח הכתובים בפיוטים.

ויש לציין כי רבים מזכירים מנהג הרה"ק מצאנז זי"ע להקדים את אמירת הפיוטים בכה"ג לשבת שקודם לכן, ומקורם הוא בספר 'דרכי חיים' מנהגים (אות ע"ט) שם כתב שהרה"ק הדברי חיים מצאנז צוה לומר הפיוטים בשבת הקודם.

אמנם כבר העיר בזה הרה"ק רבי יואל מסאטמר זצ"ל כי בספר ליקוטי מהרי"ח כתב שהוא עצמו היה בצאנז בשנה האחרונה לחייו של הרה"ק מצאנז בשנת תרל"ו ואז חל ערב פסח בשבת, ועם כל זה כתב מהרי"ח לומר בכה"ג בשבת האחרונה, שבת ערב פסח, ולא קודם לכן.

והנה פלא כי הפרי מגדים (סי' ת"ל משבצות זהב סק"א) כתב שאת דרשת שבת הגדול יש להקדים לשבת שלפני כן, ואולם את הפיוטים יש לומר בשבת ערב פסח, וז"ל "אומרים פיוטים של שבת הגדול וגם עבדים היינו אף כשהל ערב פסח שבת והדרשה אם חל ערב פסח שבת מקדימין שבת שעבר כי בערב פסח שוב אי אפשר להזוהר ולתקן מה שצריך קודם פסח עיין חק יעקב ק"ג ואלוה רבה סק"ב עכ"ל, ולכאורה מה נשתנה זה מזה, ואולי כי הפיוטים אין עיקר מטרתם ללמד את ההלכות אלא לשיר ושבח, ורק שתוך כדי נכתב שם הלכות החג, וכל זה על מנת לשבח את הבורא שהנחיל לנו כל ההלכות והדינים הללו, אך אין המטרה על מנת ללמוד מתוך זה את ההלכות, ואוי לאותו אשר לומד את ההלכות החג מתוך הפיוטים, ועל כן אין צריך להקדים.

והנה לפי מנהג רביה"ק מרן השרף זי"ע למהר התפילה בשבת ערב פסח, וכמו שכתבו הפוסקים, יש לומר מעם חדש להקדים את הפיוטים לשבת שקודם לכן שלא הזכירו אותם והפוסקים, והוא כדי שיוכלו למהר בתפילה ולא להתעכב על אמירת הפיוטים, וזה מעם נכון.

ועל פי כל זה אפשר לומר ענין חדש, כי הנה נחלקו הפוסקים באופן שחל להיות פסח אחר השבת, אימתי אומרי הפיוטים לדבת הגדול אם אומרים זה בשבת הסמוכה לפסח, או שמקדימים אותו לשבת שעברה, והנידון הזה נובע מהיות שבפיוטים של שבת הגדול נאמר שם הלכות הפסח.

וכמו בפיוט הידוע 'אבוא בחיל להתיצבה' של רבי יוסף טוב עלם ז"ל תלמיד רש"י ז"ל שנאמר שם אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת לְכָל בֶּשָׂר / חֹק לַעֲמֹד מִסֵּר / וְהַזְהִירָם בְּכָתֵב מוֹסֵר / לְבִדּוֹק חֲמִין אֹר / לְאַרְבָּעָה עָשָׂר / בְּשָׁעָה שְׁאִין בְּנֵי אָדָם מְצִוִּים בְּשֹׂא / אֹר הַנֶּר יִפֹּה לְבִדּוֹקָה / אֵין בּוֹדֵקִין לֹא לְאֹר הַחֲמָה וְלֹא לְאֹר הַלֵּבָנָה וְלֹא לְאֹר הָאֲבִיקָה / וְצָרִיד לְבָרֵךְ עַל בְּעִיר חֲמִין בְּחֻקָּה. גָּמֹר מִנְּטֵרָה עַד דְּבִתְרָא / וּמִיָּד צָרִיד לְבָטֵל הַשָּׂאָר בְּאֲמִירָה / וְלִימָא הָכִי פֶל חֲמִירָא דְּאִיכָא בְּהָדָא דִּירָה / דְּלֹא חֲמִיתָה וְדִלָּא כְּעִרְתִּיתָה לְבָטֵל וְלִהְיוּ כְּעִפְרָא, וכו'.

והנה נהגו כשהל להיות הפסח אחר השבת להקדים את דרשת הגדול לשבת שלפני כן, כי אם ידרשו בשבת שלפני הפסח ממש שוב אי אפשר לשומעים לקיים את הדרשה, כי אין להם שעות עוד לתקן מאומה, ולכן צריכים בהכרח להקדים הדרשה לשבת שקודם לכן, וכן כתבו גדולי הפוסקים.

וכן כתב מהרי"ל (הל' שלשים יום קודם לפסח אות א') וז"ל: ולעולם דורשים בשבת הגדול כשאין ערב פסח חל בו דא צריכין להקדים ולדרוש בשבת שלפניו עכ"ל.

וכן כתב החק יעקב (סי' ת"ל סק"ג) וז"ל: "אפילו אם חל שבת הגדול בערב פסח ואז דורשין בשבת הקודם", עכ"ל, וכן כתב האליה רבה (סי' ת"ל סק"ב) וז"ל: "וכן נוהגין פה פראג ואף כשהל בערב פסח אומרים בו הפיוטים של שבת הגדול מעגלי צדק דיני חודש ניסן אבל דורשין בשבת שלפניה (מהרי"ל מנהגים הל' שבת הגדול אות י')".

וכן כתב השו"ע הרב (סעיף ב') וז"ל "ולחמון עם היו דורשים הלכות הרגל בשבת שלפניו שבשבת זו היו מתקבצין כל העם מכל הכפרים לשמוע הלכות הרגל מפי החכם לפיכך נהגו

וכעין זה הובא בספה"ק "אמרי קדוש" (אות ט"ז) שאמר על כך רביה"ק מרן השרף זי"ע שבעת התפילה עולים מעולם לעולם וקרוב לשכוח שצריך למהר היום.

מקור הדברים למהר בתפילה בשבת מעין זו היא ב"ספר חסידים" (אות שי"ד) שכתב וז"ל "כשהל ערב הפסח להיות בשבת אל יאריכו בשבחות שמא יבא עת איסור חמין וכן כשמת מוטל ובמקום שיש מת עוסקים מיד אחר התפילה. כתיב כי אם בתורת ה' חפצו ואינו אומר חפץ מאד כמ"ש במקום אחר בפ' במצותיו חפץ מאד בדברי תורה כיצד אם יתקן מצות לפסח אל ידבר ולא יעסוק בעמקי הלכות שמא יהיה לבו טרוד בעסק התורה ולא יהיה נזהר עד שיחמין הבצק ואם שולח בשר למקום אחר יהא מוזהר לנקרו להסיר חלב וגידים ואל יעסוק בעמקי הלכות פן לא יהיה נזהר ושמא יש בו חלב וכן העושה מלאכה לאחרים וכן כל מצות הצריכות כיוון חלב".

וכן מקובל בשם הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע שאמר, שפעמיים בשנה צריכים להתפלל במהירות ויצה"ר מתאמין שיתפללו בנחת היינו בתפלת מנחה של יוה"כ ותפלת שחרית של ערב פסח וכל הלכות דורש ה' ובלבד שיכוין

וכן הוא בספר 'מאיר החיים' (ח"ב עמ' קע"ז) על הרה"ק האמרי חיים מויז'ניץ זי"ע, שהי מתפלל בשבת ערב פסח בעצמו לפני התיבה במהירות רבה בשלחבת אש ויודת.

ומאידך יש להזכיר את מה שהזכיר הבן איש חי (פ' צו הל' ע"פ בשבת אות ב') שלא להתפלל בחפז ובמרוצה, ובשו"ת משיב דברים (או"ח סי' ס"ג) כתב שאם אין מספיק זמן לגמור כל התפלה וקרה"ת, יאכל סעודת שבת מיד אחר תפלת שחרית ואח"כ יחזור לכהכ"נ לקרה"ת ותפלת מוסף.

ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ד סי' ס"ב) כתב שאם אמר קצת תפלה וברכת התורה אין איסור לא תאכלו על הדם אפילו לרמב"ם (פ"ו מהל' תפלה ה"ד) וממילא ישלים אחר כך שאר התפלה.

מרגניתא דלית ביה טימיו... – נטפי מילים אחר מורנו הרה"צ זצ"ל

והרי היהודי הטוב מניישטאט היה בנו של הרה"ק בעל המאור ושמש זי"ע ודבוק בו בדביקות עצומה כידוע מסיפורים רבים.

כידוע שהיהודי הטוב מניישטאט זי"ע היה רגיל בכל שבת ושבת לשבת עם ספרו הגדול של אביו 'מאור ושמש' ולדקדק לעצמו בכל תיבה ותיבה, ואפילו תיבה שנכתבה בראשי תיבות פיענח אותה בכמה וכמה דרכים לפי דרכי עבודתו.

גם מורנו זצ"ל ספר המאור ושמש שברשותו מלא וגדוש בסימנים ובחלקו אף הוספות והארות מתוקות בדברי הרה"ק מקראקא זי"ע בהם היה הוגה בעיון רב.

קו דמיון נוסף אפשר להבחין בשמו 'היהודי הטוב' – 'דער גוטער יוד', כי זאת הייתה המהות שלו, להיות יהודי טוב, והיה משתדל לנהוג בענוה ועל מנת שלא יבחינו בדרכי הנהגתו, עד כי בהזדמנות כאשר ערך הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע סיום הש"ס אותו למד בעיון, נאנח ואמר: 'אבל בשמים יותר נהנים מספר תהילים של ר' יוסלה נדער גוטער יוד' מכל הש"ס שלי"...

אנו עומדים עם כלות השלושים לפטירתו של מורנו זצ"ל שנסתלק לגנוי מרומים כבלע את הקודש ביום י' אדר האחרון.

יום זה י' אדר הוא גם כן יום הסתלקותו לגנוי מרומים של הרה"ק רבי יוסף ברוך הלוי עפשטיין זי"ע אשר נודע בשמו הגדול 'דער גוטע יוד פון ניישטאט' – בשנת ה'תרכ"ז.

במשך הימים שעברו שמתי לב לקווים רבים הנושאים דמיון בין מורנו זצ"ל להיהודי הטוב מניישטאט, ששניהם יום פטירתם שווה.

מורנו זצ"ל היה מאד מקושר עם הרה"ק רבי קלמן קלונימוס הלוי עפשטיין זי"ע בעל המאור ושמש, ורבות הגה בספריו הקדושים.

מורנו הרה"צ זצ"ל נושא דברים בסעודת הילולא בבלאז'וב ריבאטיטש

זכורני שפעם תחת אחד השיחי שח לי מעשה שהיה כך: פעמים רבות חשקה נפשו לפקוד את ציון הקדוש של בעל המאור ושמש זי"ע ביום פטירתו, אך בהיות והוא חל ביום ראש חודש [א' תמוז ה'תקפ"ג], לא עלה הדבר בידו, ובפרט שכבר נודע מה שכתב בשבחי מהרה"ו ז"ל שהאריז"ל ציווה לו שלא יעלה על הקברים בראש חודש ובשבת.

ופעם אחת היה בפולין כימים הסמוכים להילולא, ומהכא להתם ביום ראש חודש תמוז נסעו הקבוצה דרך קראקא, ועצרו שם להמתנה של זמן מה, ונכנסו לרובע היהודי הנקרא קזימייז, וכשעברו שם עצרו אותם כמה יהודים שעלו להשתטח על קבר המאור ושמש וביקשו מהם להשלים מנין, ושמה שמחה גדולה שנזדמן לו להיות על הציון ביארצייט.

מורנו הרה"צ זצ"ל בלימודו

אומרים כי השם 'היהודי הטוב' ניתן לו, כי הוא היה תכלית ושלמות הטוב, כל מי שהיה פוגש אותו התאהב בו, עד כי

ויעל אליה"ו במערה

שהיה הבן עושה רצונו של אביו היה מחזר בכל העולם כולו ורואה אי זו נמיעה יפה בעולם ונוטה בתוך פרדיו. ובשעה שהיה מכעיסו היה מקצץ כל נמיעותיו. כך בשעה שישראל עושין רצונו של הקב"ה מחזר בכל העולם כולו ורואה אי זה צדיק באומות העולם ומביאו ומדבקו לישראל. כגון יתרו ורחב. ובשעה שהן מכעיסין אותו היה מסלק הצדיקים שביניהן" – עכ"ד.

הרגשת הלב היא כי בעוון הדור נספה מורנו זצ"ל, הוא היה קרבן עולה תמימה, והדין בקרבן שצריך להיות בלא מום, ולכן הקב"ה בדק וחפש אחרי קרבן מהודר ושלם, 'מרגניתא דלית ביה טימיו' על מנת שיוכל לכפר על הדור בשלימותו.

ואילו היה חסר איזה נקודה להידור של האתרוג, הרי שמשך השנה אחרונה בה נזדכך ביסורים נוראים וקשים הממריקים כל גופו של אדם, בוודאי כבר לא היה אפילו את אותו פינטל'ע קטן.

אדם כי ימות באה"ל – בן ל"ח שנים, במבחר שנותיו, כאשר עדיו לגאון ולתפארת, במשך שנים ארוכות זכה להיות חברותא עם אביו – רבינו זצוק"ל, וכפי הנראה אשר רבינו זצוק"ל מצא כעת את אשר אהבה נפשו, את החברותא המהודרת, שיוכלו להתעלם באהבים, להתענג על זיו התורה הקדושה יחד כמו בחיים חיותם.

על אלה אני בוכה עיני עיני ירדה מים, כי רחק ממני מנחם משיב נפשי....

בימי הרגל אסורים בהספד, אז אפשר רק לחתום בברכה – על פי מעשה שסיפר מורנו הרה"צ זצ"ל לאחר שנכנס לבית הרפואה לחזק בזה את הבאים לבקרו, וכך היה מעשה:

בעת שהקים הד"ר הידוע רבי משה וולך ז"ל את בית החולים שערי צדק, שהיה נקרא באותה העת הבית חולים היהודי הראשון בארץ ישראל, באו אליו משלחת של ערבים מיושבי הארץ, ושאלו אותו על הדבר הזה ששמעו שהוא מקים בית חולים עבור היהודים, ומה איתנו?

השיב להם ד"ר וולך בחכמתו – אני מקים בית חולים בשביל יהודים? מה פתאום! הבית חולים שאני מקים זה אך ורק בשביל הערבים, אולי מחלקה אחת של 'מחלקת יולדות' אני אקח בשביל היהודים' אבל כל השאר אתם יכולים להשתמש בהם חופשי וקבוע...

שמכאן ואילך לא נדע עוד שוד ודבר בגבולינו ואך שמחה וששון ישיגנו כל הימים, ונזכה עד מהרה שיקיצו וירננו שוכני עפר בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

אפילו החיות והבהמות, העגלים והסייחים, התרנגולים והברווזים היו אוהבים את קרבתו והיו מתכרבלים תחת בגדו ומלקקים את רגליו, כשהיה עובר בחצירו על יד מקום של בעלי כנף היו אלה מצייצים בשמחה...

מורינו זצ"ל היה באותו דמות נפלאה של 'יהודי טוב', שהיה אהוב על כל הבריות, גם כשהיה צריך להעיר למאן שהוא איזה הערה לתועלת, ידע בחכמתו להעיר אותה באופן נינוח ונעים, להיות אהוב על הבריות... צו זיין א גוטער יוד...

בתוך ימי השבעה נכנס ימי הפורים, שני ימים של 'ונחפוך הוא', שני ימים של 'מאבל ליום טוב' – איך בתוך קלחת כל כך גדולה של צער יגון ואנחה, אבילות כבי ומספד, נכנס שלא מן הענין 'פורים'? אבל כשמתבוננים על דמותו של מורינו הרה"צ זצ"ל אפשר להבין את זה בתכלית, הוא לא יכל לראות שיושבים בעצבות, הוא היה הופך את העולם על מנת להקים מאן שהוא מהצער שלו, וגם כאן מהשמים זיכו לו להקים מתוך הצער והאבל ל'פורים'.

למעשה – פורים זה היה היום טוב שלו בכל מלוא מובן המשמעות, הוא היה 'חי' בו בהתלהבות עצומה, בכל שנה ושנה חזר המחזה של 'והשתיה כדת אין אונם' – אך היה ניכר גם דברי רבותינו ז"ל שדרשו בזה 'כדת של תורה'!

וכאשר נכנס אצלו יין תיכף יצאו סודות נפלאים, כאשר נפלו המחיצות, ואז נתגלה במלוא הודו והדרו, לא כדרך של השיכורים שמאבדים את הדעת, אלא אדרבה נתגלה שלימות הדעת.

במשך הימים שעברו נשמעה מפי כל גודל האבידה העצומה שנאבדה מעם ישראל, 'מרגניתא דלית ביה טימיו' [ירושלמי ברכות פ"ט ה"א] – מרגלית נקיה שאין בה שום לכלוך ופגם... – הגדירו אותו אנשי ירושלים.

בכל מקום בו היה נכנס היתה מורגשת דמותו, הן התפילה הן בלכתו ברחובה של עיר והן בכל ענין וענין, תמיד התבלט למעלה.

הירושלמי אומר "כד דמך ר' חייא בר אדא בר אחתיה דבר קפרא קביל ר"ל עילוי דהוה רביה. נימר תלמידיה דבר נשא חביב עליה כבריה. עאל ואיפטר עילוי (שיר השירים ו) דודי ירד לגנו לערוגת הבושם לרעות בגנים לא צורכה אלא דודי ירד לגנו לרעות בגנים. דודי זה הקב"ה. ירד לגנו זה העולם. לערוגת הבושם אילו ישראל. לרעות בגנים אילו אומות העולם. ולקוט שושנים אילו הצדיקים שמסלקן מביניהן. משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן והיה חביב עליו יותר מדאי. מה עשה המלך נמטע לו פרדם. בשעה

אש"א ברכה

ליקוטי עניני פסח מתוך שארית ברכה שהשאיר אחריו מורנו הרה"צ רבי ש'מואל א'ליהו א'הרן זצ"ל

אינו נח כן מי שרוצה לשוב בתשובה לא יוכל לנוח, וזהו שק"ל ר"ת שכבד קומך לכתך, שלא ינוח.

וזקני הרה"ק בעל האמרי שאול ממודז'ין זצ"ל כשביקש ממנו מהמנדט הבריטי לעשות שלום בין מחנות ישראל אמר להם שבמנורה משה נתקשה ותמוה היא, ועד שאמר לו הקב"ה השלך על האש והיא נעשית מעליה שהמנורה רומזת על כלל ישראל שכולם מאוחדים ובה נתקשה משה.

ואולי לפי זה אפ"ל דבמטבע של אש גם נתקשה משה והראה לו הקב"ה מטבע של אש, ואמר לו כזה יתנו, דמחצית רומז לענוה שכולם צריכים להיות בענוה ולתת חצי לומר שאיני שלם וזהו קשה.

יום כיפור באמצע פסח

החודש הזה לכם – לקראת חג הפסח בא חסיד אחד איש כפרי לבית מדרשו של הרה"ק מרוז'ין זי"ע, ולבינתים העריב היום והתפללו מנחה וערבית והוא כיון שהיה עייף ישן על ספסל אחד בביהמ"ד בכל אותו הזמן לאחר התפילה בדר הרה"ק מרוז'ין את החמץ בביהמ"ד ואמר כל חמירא ואותו יהודי התעורר לבינתים וצעק אוי אומרים כבר כל נדרי ואני אחרתי את הסעודה מפסקת וצחקו כל הנוכחים, ואמר הרה"ק הוא צודק כי מבואר בספה"ק שכל מה שאפשר לפעול ביום הכיפורים ע"י תפלה וצום אפשר לפעול בחודש ניסן ע"י קיום המצוות כהלכתם וזהו בפסוק

יחץ – עם ישראל והקב"ה המה שני הצאים

אא"ז הרה"ק רבי פינחס מקוריץ זצ"ל אמר שמחכה אל הד' פרשיות להתראות אם השי"ת, ואיתא מהרה"ק מרוז'ין לבאר דבד' פרשיות כל פרשה מאיר אות אחת משם הוי"ה ברוך הוא וכשאדם מטהר ומקדש עצמו נעשה כלי להשראת השכינה, וזהו שאנו מתפללים אור פניך עלינו אדון נשא.

משלו משל לשני ידידים שהיו קשורים זה בזה בעבודות אהבה והיו צריכים להיפרד זה מזה, והסכימו ביניהם כדי שיוזכרו תמיד אחד את חברו שכל אחד יקח תמונתו של חברו ובה יזכרו תמיד, אמר השני שאין די בזה אלא שיקחו שני התמונות ויחתכו לשנים וכל אחד יקח חציה שלו ושל חברו ובה יזכרו תמיד שהחצי השני אצל חברו ויזכרו זה מזה, שכל אחד בלא השני הוא רק חצי. וכמו כן ביאר הרה"ק מרימנוב את ענין היחץ בליל פסח, דעל אף שאנו בגלות ונתפורנו בין האמות בכל אופן אנו חצי בלי הקב"ה. וזהו אפשר לומר במחצית השקל שנותנים חצי לרמוז שהחצי השני יושלם על ידו ית'.

איתא באלשיך הק' דמחצית הוא לומר שכל אחד הוא רק חצי בלא חברו ועל ידי אחדות נהיה עצמו דבר שלם.

בחידושי הרי"ם – איתא בפסיקתא זה יתנו נטל הקב"ה מטבע של אש ואמר לו כזה יתנו היינו כמו מטבע של אש

אשא ברכה

מבואר שהוא כנגד ג' מזבחות שהקריב אברהם, וא"כ חזינן שרש"י לא סבר כרבו וא"כ גם לגבי מנין המצות יתכן שלא סבר כרבו ולכך צחקתי.

ואמר הגר"ד סלאוויצקי שמה באמת התירוץ כמה מזבחות בנה אברהם אבינו ג' או ד' אלא שצריך לומר שאת ג' המזבחות בנה באמת אברהם אבל את המזבח שהיה בהר המוריה שכתוב שם את ה'מזבח היינו המזבח הידוע שבנה אדם ונה ובאותו מזבח הקריב ולכך לא החשיבו שם בחשבון.

**רבינו צוק"ל במירון בשמחת חלאקה לבן
הגה"צ זצ"ל [מימין]**

וסיפר מו"ח שבאותו הזמן היה זה בחוה"מ פסח וישבו שם בשולחן מצד אחד אחד מח"כ של אגודת ישראל ומצד שני ישב שם ר' אהרן עפשטיין שהיה חתנו של ר' אהרן קצנלבווייגען מגדולי הנטורי קרתא שכל אחד בא להראות את שייכות בית בריסק אליו שהיה זה בזמן שדיברו למנות את הגר"ד לגאב"ד העדה החרדית, והוסיף עוד הגר"ד לראות המעלה שאפי' ילד פעם היה בקי בהורש"י, ושאל לו מו"ח מי היה הילד הזה שם והשיב לו הגר"ד שהיה זה אביו הגר"ז ופרצו כולם בצחוק גדול. שודאי שלא כל ילד היה בקי כ"כ אלא אחד כגר"ז.

ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה זאת הוא יו"כ כמו"ש בזאת יבוא אהרן אל הקודש ובחודש הזה היינו ניסן נמצא שהכל אחד.

שלש מצות – ושלש מזבחות

שמעתי ממו"ח שליט"א, שסיפר מזה ששמע מרבו הגר"ד סלאוויצקי שליט"א שסיפר שבכריסק שאל פעם הגר"ח מבריסק זצ"ל איזה ילד כמה מזבחות בנה אברהם אבינו ע"ה והשיב הילד 4 ושאל לו הגר"ח זאת מנין לו האם משום שספר בתורה כמה פעמים או ממקור אחר ? והשיב הילד שלא ספר אלא שרש"י בפרשת בלק כתב את שבעת המזבחות ערכתי שהם כנגד ד' מזבחות שבנה אברהם שנים שבנה יצחק, ואחד שבנה יעקב ובלעם בנה כנגד כולם, ונהנה הגר"ח והיה זה בשבת הגדול אחה"צ ואמר לו הגר"ח שילך לביהמ"ד ושיראה שם את הדיין הגר" שמוחה זעליג יספר לו את מה ששאלתי אותך ומה שעניתי לי, וכשסיפר זאת לר' שמוחה זעליג צחק וחיך מאוד. והעומדים סביב לא הבינו מה היה כאן.

וסיפר להם שר' חיים דיבר עמו בשנה זו שהיות ועלה לו מן הפוסקים הרמב"ם ועוד שדי ליקח שני מצות ועוד שאחרים סוברים שאין צריך ליקח כליל פסח לחם משנה לכך סבר ליקח רק שני מצות ולא שלוש, והשבתי לו שלדעתי אין כדאי ובפרט שביוצרות לשבת הגדול שחיבר ר' יוסף טוב עלם שהיה רבו של רש"י כתב שלוקחים ג' מצות וא"כ מסתמא גם רש"י שהיה רבן של ישראל נהג כן ואין כדאי לשנות מכך.

ולכך שלח לי את הילד ומה ששאל שמשם רואים שרש"י כתב שאברהם הקריב ד' מזבחות ואף שביוצרות שם

מאמר אחד מתוך כתביו בסוגיא ד'נסכא דרב אבא' [בבא בתרא]

אדמו"ר בעל הנחלת דן מממודזיץ זצוק"ל

ואמנם מעיד שהחזיק בה ג' שנים כיון דהוי ע"א הוה כאילו אינו מעיד על החזקה ונעשה ע"א לחובעו פירות. הכי ס"ד וכתב החוס' וטועה עד המסקנא. היוצא דאינו יכול ג"כ לגבי הפירות ליטבע משום דאינו מכחישו לעד ולכן סבור רבנן קמיה דאביי למימר דזה ממש דינא דנסכא דר' אבא דכמו שם הוה מחויב שבועה ואי"ל הכא נמי הוה חייב שבועה דע"א מחייב שבועה להכחישו ואינו יכול להשבע לא המחזיק דאינו מכחישו ולא המר"ק משום דאין חייב שבועה של נשבע ונוטל, ועובדא דהתם הוה דהוא גברא דהטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי הוה יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדא דמיחטף חטפה מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי אמר ר' אמי היכי לידינוה דיינה להאי דינא ליטבס אינו יכול דאין שני עדים המחייבים אותו ממון ואין חייב ממון פחות משנים ולפטרו ג"כ א"א משום דיש ע"א שאומר שחטף ואין אדם נאמן לומר כשחטף דבר מיד חבירו ששלו הוא משום דחזקה מה שתח"י אדם שלו הוא ונאמן הוא במיגו דהיה יכול לומר לא חטפתי יכול לומר שלי חטפתי ולכן גם נאמן וא"א לחייבו תשלומין וגם לפטרו משום המיגו א"א משום שאם באמת היה אומר לא חטפי היה צריך להשבע להכחיש את העד ולישבע נמי אינו יכול דכיון דחטף אינו יכול להשבע את השבועה דמחייבו העד להכחישו דהינו לא חטפי דהוה ליה כגזלן אכל כל שבועה דאינו נאמן בשבועה.

והכא שעד"א מחייב כשאומר שאכל שלוש שנים שבועה מי יכול להשבע לזריך שישב להכחיש את העד כדדרשינן מקרא לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת לא יקום לממון הוא דאינו קם אכל קם הוא לשבועה להשביע כשמכחיש העד וכאן השני אינו טוען שלא אכל שני חזקה אלא טוען שהוא מר"ק וגם לא מצינו בכל התורה כהאי שבועה שנשבע ונוטל דהא איתא במס' שבועות כל הנשבעין שבועה נשבעים ואינם משלמים אלא נשבע ונפטר וא"כ ודאי דהא אינו יכול להשבע והמחזיק גם אינו יכול להשבע דאינו מכחיש העד אלא להיפך הוא עצמו הביאו לראיה וכמו דכתבו החוס' דסבר השתא דחד סהדא לאורעי למחזיק קאתי וכאילו בא לחייבו שבועה על הפירות, אם יכפור ויאמר לא אכלתי.

מורנו הרה"צ זצ"ל בילדותו בשמחת חלאקה בציון הרשב"י במירון, יחד עם אביו - רבינו זצוק"ל, וזקיננו -

דגמ' דף ל"ג: ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבנית ואכלתיה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שני ע"כ.

וצריך להבין ספיקא דגמ' היכי מיירי דזה ודאי א"ל דבא מכוח חזקת מר"ק דיש לו שני עדים שמעידים דהוא מר"א קמא דכלא"ה נאמן במיגו דשלי הוא מעולם וא"ל טענת השני שטוען מינך זבנית ואכלית שני חזקה דכיון דהביא ע"א שאכל שני חזקה אין זה סתירה לדברי העדי מר"ק אכל מלד שני אין לו נאמנות להוציא השדה מחזקתה ולכאורה איך יכול להוציא עצם השדה ממר"א קמא הרי יש שני עדים שנמצאים ואומרים דשייד לראשון.

וא"ל דהנידון כאן אינו על השדה הקרקע למי היא דזה ברור דאין יכול להוציא השדה ממוחזקותו אלא הנידון כאן הוא על הפירות האם צריך לשלם הפירות או לא וכ"כ בתוס' ד"ה היינו נסכא דר' אבא ואיירי דהמר"ק טוען דשלוש שנים לא אכל אכל מה שכן אכל שישלם והשני טוען שאכל שלוש שנים ואינו צריך לשלם כלום דיש לו חזקה.

וא"ע קתא דמהכ"ת לומר דלא אכל שלוש שנים אכל כמעט שלש שנים כן אכל דאם אכל אכל שלש ואם לא אכל אז לא היה כאן אכילה בכלל אפי' שנה וא"כ מה התביעה ממנו ועוד יש להבין סבור רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דר' אבא מה הדמיון להא דנסכא ששם טען אין חטפי ודידי חטפי? ויש לומר דהכא נמי הכא בנידון דידן כשעד אחד מחייבו שבועה

אש"א ברכה

השבעה הוא כדי שיהא לו מיגו, אמנם לדברי קשה המשך דברי התוס' מה מביא ראיה מהא דהמוכר את הבית לקמן דף ע'. ודברי ר"ת דשם משמע בהדיא להחילוק דוקא בנקודה לשבעה לאוריתא ושבעה דרבנן. אמנם מהרמב"ן משמע דלא כפשטות שכתבו התוס' לחלק דכתב ואם תאמר דכיון שלא היה נאמן אלא בשבעה לא אמרינן מיגו ולכאורה ברור דנחמין לומר דכיון דכל נאמנותו הוא ע"י שבעה לא נאמר בכה"ג מיגו. ותיכף הא אמרינן בהדיא בפ' המאה"ב דנאמן החזרתיו כך מיגו דאי בעי אמר נאנסו ואע"ג דכי אמר נאנסו שבעה לאוריתא בעי נאמן בשבעה כיוצא בזה, וכאן כן מזכי דזה לאוריתא ואלי הבין גדר אחר בחילוק דלאוריתא ודרבנן וז"ע, והתוס' הביא ראיה מהא דהמוכר את הבית דנאמן החזרתיו כך מיגו דהיה אומר נאנסו דהיה מחויב שבעה לאוריתא וחזינן לאמרינן מיגו. אמנם כתב לדברי ר"ת דפירוש דהתם נמי שבעה דרבנן היא דליכא שבעה לאוריתא רק במודה במקלע אחי שפיר דלא קשה מידי דה"ל לא אמרינן מיגו דהיה נשבע לאוריתא.

וה"ל ליכא למימר דליכא מיגו משום דלא חזיף למימר לא חטפי להכחיש את העד או משום שירא שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הנסכא דהרי נאמן לפוסלו כדאיתא בסנהדרין דפלגין דבורא דנאמן לומר פלוני גזל ולא

בחידושי הגר"ט ובעוד אחרונים וליכא למימר ולחלק בין שאר מיגו נגד חזקה להכא דהא אם אמר לא חטפתי אין חזקה כנגדו והוא מיגו נגד עיקר החזקה דמצינו לעיל בגמ' דאפי' בכהאי דהוה מיגו נגד עיקר החזקה נמי מספקא לן.

מורנו זצ"ל עם המקובל הגה"צ רבי דוד בצרי שליט"א

וכתבו התוס' וכי תימא דאין זה מיגו ולא אמרינן מיגו בכהאי משום דהא אם אמר לא חטפי היה חייב שבעה לאוריתא להכחיש את העד ולכאורה הבנת הקושיה שאין זה מיגו שהיה טוען לא חטפי ונשבע שבעה לאוריתא וז"ל דמה בכך וכי נפק"מ היכי קרי ליה לאוריתא או דרבנן הא בעלם חומר השבעה ליכא נפק"מ ביניהם ושניהם חמורים כדמבאר בגמ' שבעות וכל הנפק"מ הוא דבדאוריתא מונח ס"ת בזרועו ומדליקים נרות ונודות נפוחים והיא משום הא סבירא ליה לתוס' לחלק הכא נמי הרי כל השבעות היסת שיהא נאמן במיגו לשבעה לאוריתא א"כ צריך להיות כשבעה לאוריתא בכל כלליה ופרטיה ובחידושי הגר"ט כתב לחלק דסברת התוס' היתה דוכי תימא דכיון דאין עליו חיוב שבעה מעיקר הדין דהא מודה דחטף א"כ לא שייך לחייבו שבעה כדי לומר מיגו דהא כל מטרת

וגם יל"ע למה רש"ס דנקט בזה היכי לידיניה דייני להאי דינא דאם היו שנים מעידים שחטף היינו מחייבין אותו לשלם דאין אדם נאמן לומר ידי חטפי ואפי' אם לא היה ע"א כשאומר חטפי וידי חטפי נאמן במיגו א"נ אפי' בחד אם היה מכחישו היה חייב שבעה אבל הכא היכי לידיניה ויל"ע אמאי לא אמר רש"ס בכהאי גונא דליכא ע"א דהוה הפה שאסר הוא הפה שהתיר דע"פ הוא דחטף וע"פ דדידיה חטף ולכאורה נראה מבואר הכא דסבר דפה שאסר ומיגו הוי אותו ענין ודלא כדמבאר בחידושי הרי"ם וכדלדנו האחרונים דהוה שני דברים ופה שאסר הוה גדר יותר חזק ממיגו. וז"ע.

בריתחא דאוריתא עם החברותא

ותירצה הגמ' אמר ר' אבא הוי מחויב שבעה שאינו יוכל להשבע וכל המחויב שבעה שאינו יכול להשבע משלם. וה"ל בדיון דידן הוי מחויב שבעה שאינו יכול להשבע ומשלם. והקשו בתוס' קס וא"ת וליהמניה בשבעה דהיינו שבעות היסת במאי לאמר ידי חטפי ויהא נאמן במיגו דאי בעי אמר לא חטפי והיה נשבע שבעה לאוריתא להכחיש את העד?

וקשה וכי האיד יהא נאמן במיגו והא הוה מיגו נגד חזקה דכל מה שתח"י אדם שלו הוא והאיד נאמן לומר דדידה חטף? כן הקשה

אש"א ברכה

ובמילא ר"י סבר דע"א מחייב שבועה א"כ כשיש מיגו יהא נאמן בשבועה במיגו שהיה נשבע לא חטפי וברור דאין מיגו משום דלא חזיק, אבל ריב"ס ס"ל דע"א מחייב ממון ואפי' אי איכא מיגו עד ש'ל ינבע לא חטפי שע"א מחייבו לא יהא נאמן בדידי חטפי.

וקא'ת כריך עיון דברי הרשב"א דנראה לי לכאורה דמדבריהם סתירה היא דהרשב"א בסוגיין כתב וז"ל: אבל ר"י בר מרדכי ז"ל כתב דשבועת ע"א תשלומין נינהו דכי איכא חרי לא מיפטר מידי תשלומין בשבועה אלא שלומי משלם וכי ליכא אלא חד פטריה רחמנא מתשלומי ממון ובלבד שישבע והילכך או יסלם ממון או שבועה ועד דמשבע שבועה דע"א לא מיפטר מיניה עכ"ל. ומבואר ברור דסבירא ליה דעיקר חיוב ע"א הוה חיוב תשלומין ובמס' קידושין דף ס"ו. שם ד"ה אין דבר שבערוה פחות משנים כתב בת"ד דכל חיוב ע"א הוא שבועה דהוה ליה מחויב שבועה שאינו יכול להשבע משלם וז"ע.

והביאור בתירוץ הריב"ס בפשטות משום דע"א הוא כשנים כ"ז שלא הכחישו והוי מיגו במקום עדים והקשה בוקב"ש (אות קמ"ה) ונריך ביאור מה בכך דהוא כשנים מ"מ נאמינו במיגו דהא גם בשנים מעידים שחטף נאמן לומר ידי חטפי אם יס' לו מיגו. אבל אם נאמר דמיגו הוה כח הטענה דיש לו הנאמנות של הטענה השניה א"ש דכ"ז שלא טען ולא נשבע לא נסתלק העד במילא אין לו נאמנות לטעון שלא חטף דע"א הוא כשנים כ"ז שלא נשבע להכחישו ורק אם ישבע אז מסתלק העד ויש לו כח נאמנות לטעון דלא חטף אבל כיון דאינו מכחישו לעד אינו נאמן במיגו ואי"ז דומה

שבועה מן התורה כן הוא הדין שישבע להכחיש את העד או יסלם ואין מועיל לו מיגו ליפטר, ע"כ דברי התוס'.

מורנו הרה"צ זצ"ל מספיד את אביו – רבינו צוק"ל בהלוויה

וי"ל בהבנת המחלוקת בין ר"י לריב"ס במה נחלקו דזה ברור פה שני דרכים דברי הר"י דמ"ט אין משביעים שבועת ידי חטפי במיגו דלא חטפי, דלר"י הוא משום דאין לו מיגו דאינו מעיז והוה מיגו דהעזה ולא אמרינן. ולריב"ס אה"נ לא הוי מיגו דהעזה אלא דלא נאמן במיגו במקום שיש עליו חיוב שבועה אלא או שבועה או תשלום. וראיתי בשיעורי מרן רה"י הגר"ע זקם שליט"א דכתב בזה דבפשטות נראה דנחלקו בגדר שבועת ע"א אם נאמר דע"א הוי מחייב שבועה וכשלא נשבע אמרינן דלריך לשלם, או"ד ע"א בעצמו מחייב ממון רק שע"י השבועה אפשר ליפטר מחיוב ממון ואם לא נשבע נשאר חיוב ממון דמעיקרא משא"כ בשני עדים הוה חיוב ממון שאין אפשרות ליפטר ע"י שבועה. ואם נאמר שע"א מחייב שבועה א"כ כשיש מיגו נפטר מהשבועה דלא חטפי, אבל אי נימא דע"א מחייב ממון ושבועה פוטרת אע"פ שיש מיגו מ"מ כל זמן שלא נשבע מה דמחייבו העד לא נפטר משום דהוי כשני העדים המחייבים אותו ממון.

דמיניה גזל, הא נמי ליכא למימר דהא אם ע"א לא היה מחייב שבועה היה פטור וע"כ הוא במיגו דבלא מיגו אינו נאמן לומר ידי חטפי דאם טוען לא חטפי היה נשבע להכחיש העד.

ובהא דהקשינו דהוה מיגו נגד חזקה יש להוסיף מה דתירץ בחידושי הגרש"ש (י' י"ח אות ב') דבאמת אין כונתם דשבועה דאורייתא חמורה יותר אלא דמיגו הוה כח הטענה ולכן אינו נאמן במיגו, דשבועה מזכרת היכא דהתורה הטילה חיוב שבועה אבל בלא"ה לא וא"כ אינו יכול להיות לו אותו כח הטענה דלא חטפי ולכך אינו נאמן במיגו משום דהשבועה לא מזכרת.

ואומר ר"י דודאי אם לא היה העד מחייבו שבועה היה נאמן במיגו דאי בעי אמר לא חטפי שיוכל להעיז פניו להכחיש את העד בלא שבועה אבל השתא דמחייבו שבועה לא מהימן בשבועה ע"י מיגו שלא היה יכול להעיז פניו בדבר שהעד מכחישו ככה"ג דמחייבו שבועה דקשה הוא לישבע להכחיש את העד ולכן ליכא מיגו משום דלא היה נשבע להכחישו.

אמנם א"כ קשה מאי טעמא דרב ושמואל דפליגי בפרק כל הגשעין אר' אבל ופטרי בנסכא דלית להו מתוך שאיל"מ אלא חזרה שבועה לסיני ופטרי ולכאורה בלא מיגו אמא פטרי והרי פשוט שאינו נאמן לומר ידי חטפי בלא מיגו?

לכך נראה כמו שפי' ריב"ס דודאי הוי מיגו ולהכי פטרי רב ושמואל דנאמן בשבועה במיגו דאי בעי אמר לא חטפי ור' אבל סבר אע"ג דאית ליה מיגו חייב דכיון דאיכא אחד המחייבו

אש"א ברכה

להחזירתי מיגו דנאנסו דנאמן אף ששם גם אפ"ל דכל זמן שלא נשבע אין לו הנאמנות לטעון נאנסו כבר הקשה בשיטתו"ק כן ותירץ עי"ש ואכמ"ל.

ובחידושי הרי"ם בסוגיין כתב לבאר על אותה הקושיה דהקשה בקוב"ש ועוד הקשה דלכאורה קשה מה דכתב הרמב"ן ושאר פוסקים והובא בש"ך (סימן מ"ז ס"ק י') גבי אמנה דנגד חזקה דמה שתח"י אדם שלו הוא לא מועיל מיגו דהוי חזקה אלימתא וא"כ יל"ע הכא איך נאמן הוא הוי נגד חזקה ואינו נאמן לומר דדידה חטף? וכתב דע"כ לריך לחלק דדוקא התם שידועין שהיה בידו אינו מועיל מיגו דאי בעי מחיל משא"כ כאן שאין אנו יודעים כלל שהיה בידו כיון דאין עדים ועתה הוא ביד התופס ויש לו חזקה דתח"י הוא רק

שמודה מעצמו שחטף ואית ליה מיגו ע"ז עצמו שלא היה כלל ביד פלוני מועיל מיגו דהוי הפה שאסר דעדיף ממיגו כיון שכל החזקה היא ע"פ דיבורו ובמילא מיושבים הדברים דרכש"ס דנקט משום מיגו א"ש דאיידי בכה"ג דליכא ע"א דהוה הפה שאסר אבל הכא דליכא ע"א ולא הוה הפה שאסר לכך לא אמרינן מיגו דהוי מיגו נגד חזקה. וע"ע באבן האזל ובקהילות יעקב (סי' כ"ה אות ב') מה שכתבו בזה. ומרן רה"י הגרמ"ה שליט"א בשיעורו ביאר דברי הריב"ס באופן אחר ע"פ גדר דין ע"א חיוב ממון או חיוב שבועה.

ועי' ברמב"ן שכתב דהוי כאילו חטף בפנינו וודאי שלנחטף יש חזקה.

ובריב"ש סי' שצ"ב כתב לתרץ התוס' דעד הוא כשנים כל זמן שלא הכחישו וכ"ש אם העד

היה מעיד שחטף ולא דידה חטף דמשלם כיון דהודה לדברי העד דחטף הוה ליה כאילו שנים העידו בו שחטף ושוב אינו נאמן לומר דידו חטפי ואע"פ שנסבע להכחיש את העד, ומבואר דלריך שיכחיש העד בכל המעשה וכיון דבזה דחטף אינו מכחישו לא מחייב שבועת ע"א.

ובשור"ע חו"מ סי' ע"ה הל' טו"ו אות י"ג כתב מנה הלויתיד והרי ע"א והלה אומר כן הוא אבל פרעתיך או שאומר לו אתה חייב לי כנגד אותו מנה אם זה העד מעיד שלא פרעו אותו מנה כגון שלא זה ידו מתוך ידו או שהוא מעיד שהוא תוך זמנו. וכן אם טען מתחילה להד"מ ואח"כ הוציא עליו ע"א וחזר ואמר לויתי ופרעתי בכל אלו הו"ל מחויב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם. הגה אבל במקום שיוכל לומר פרעתי או החזירתי לא אמרינן הו"ל מחויב שבועה ואינו יכול להשבע דנאמן במיגו כן הסכימו האחרונים ז"ל, ויש להבין דדין הראשון אמאי הו"ל מחויב שאיל"מ הרי לכאורה מכחישו במאי דאמר דלא פרע דהוא עצמו אומר פרעתיך ואף שאינו מכחישו בעצם המלוה שישבע וכן קשה בשאר אופנים שם ואולי אפ"ש"ל ע"פ יסוד דברי הריב"ש דכל זמן שלא מכחיש את העד בכל ההגדה אינו מחויב שבועה ואם יכול להשבע להכחישו דבעינן שיחלוק על העד בכל פרטיו ובמילא הכא דמסכים עמו בעצם ההלוואה ורק המחלוקת האם פרעו או לא לא אמרינן שישבע אלא מחייב לשלם.

ובקרו"ח כתב ליישב אופן אחר (סי' ע"ה ס"ק י"ב) דכל מה דאמרינן מיגו הוה רק למי שאינו רואה החטיפה לברואי החטיפה לא מהני מיגו דהוא לדידה הוה גזלן גמור וא"כ כיון

דלגבי העד ליכא מיגו הרי הוא מעיד לפנינו דליכא מיגו דכיון דגזלן הוא לדידה וא"כ אנו נמי דלא ראינו סמכין על העד דאם היה מכחישו היה נאמן והשתא שאינו מכחישו הרי הוא כשנים והוא מעיד דגזילה הוא אלא וכאילו מעיד דאין לו מיגו ומיושב בזה א"ש לשון הגמ' וכיון דחוטף הוה ליה כגזלן אמנם ק"ק דהא הרי גזלן ממש, ודבריו מחודשים קצת. וילע"ב.

ומאמר זה נכתב בשנות בחרותו בישיבה גדולה, ונמצא בין כתביו

בקשה חשובה

בהיות ובדעתינו אי"ה לקבץ את כל המאמרים והסיפורים אשר נכתבו על מורנו הרה"צ זצ"ל לקובץ זכרון מיוחד, נבקש בזאת מכל אחד ואחד מאנ"ש היקרים אשר באמתחתו איזה סיפור או הנהגה או הרגשי הלב, שיועיל בטובו להעלותם על גבי הכתב למען יעמדו ימים רבים.

כמו כן למי שתחת ידו הקלטות מימי השבעה נא לשלוח אלינו.

ניתן לשלוח לפי כתובת המכון או בדוא"ל

ויבוא על שכרו משמים

שבחו של אהרן

מילי זכרון אחר מיטתו של

הרה"צ רבי שמואל אליהו אהרן מנ"ל לנרא זצ"ל

ממורנו הרה"צ רבי חיים משה שליט"א

כאשר מת להם על פניהם בן או בת אין להם אבילות של שנה כי אם שלושים יום, וזה פלא, וכי האם הכאב והצער פחות בזה.

ושמעתי אומרים, כי הסיבה מה שנתקן אבילות שנה שלימה רק על 'אב ואם' זה מפני מצוות כיבוד אב ואם שהלכה לו, שזה לא שייך בשום אבילות אחרת.

אך לענ"ד זה טעם על פי דרש, כי על פי פשט לא נתקן האבילות על המצוה, כי אם על הצער עצמו, וגם כי על פי הלכה 'מכבדו בחייו ומכבדו במוטו', וממילא שייך כיבוד אב ואם גם לאחר מיתתו.

ועל פי פשט נראה לי הטעם הוא כי רק אב ואם אין לו חליפין, כי מי שמת לו אב אי אפשר לו בעולם להיות לו אב אחר, ואף שיכול משהו אחר לאמצו ולגדלו, אך מכל מקום הוא אינו אביו, וכן אמו אי אפשר לשום אדם בעולם להיות לו אם אחרת אחר מיתת אמו.

משא"כ כל שאר האבילות יש להם חליפין, כי בעל על אשתו ואשה על בעלה, הרי אפשר לו לישוא אשה אחרת ולה אפשר להנישא לבעל אחר, וכן אב ואם שאיבדו את בנם או בתם, אפשר להם לחוליד בנים אחרים ובנות אחרות, או שיש להם כבר בנים ובנות אחרים.

וכן אח לאחיו, אפשר להיות לאדם כמה וכמה אחים ואחיות, וממילא יש לו חליפין ולכך לא תיקנו בו אבילות כי אם שלושים יום בלבד, זה נראה על פי פשט.

ולפי זה אני אומר את דברי הירושלמי (ברכות פ"ב ה"ח) "כד דמך ר' סימון בר זביד עאל ר' ליא ואפטר עילוי ארבעה דברים תשמישו של עולם וכולן אם אבדו יש להן חליפין (איוב כח) כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוקו ברזל מעפר יוקח

ע"א) "קרע שאינו מתאחה", הרי שמילת 'אח' עצמה מורה על חיבור ואיחוי.

ויותר על כן אפשר לראות דבר פלא בקשר שבין שני אחים, כי הנה כל חיבה שיש בין שני אנשים בעולם נקרא בלשון 'אהבה' בין אם הוא אהבת אב לבנו או בן לאביו, בין אם הוא אהבת איש לאשתו או אשה לאישה, או אהבת שני חברים, ולא מצינו שלאחד מהם ינתן לאהבתם שם מיוחד.

אמנם לאהבת אחים מצינו שנתנו שם מיוחד, והוא 'אחווה', שהוא מלשון אהבת אחים, ואם חכמינו ז"ל מצאו לנכון לקרוא שם מיוחד לאהבת אחים, מה שלא קראו בשם מיוחד לאהבה אחרת בעולם, הרי שיש בזה אהבה מיוחדת שאין בשאר אהבות שבעולם.

אגב זאת יש להוסיף כי הנה באמת יש פלא בדבר מה שתיקנו אבילות על אב ואם משך שנה תמימה, ולעומת כן האבילות על אח הוא רק משך שלושים יום, ואפילו בעל על אשתו או אשה על בעלה אין אבילות כל כך אלא רק שלושים יום, וגם חלילה האב או האם

אהבת אח לאחיו היא אהבה הגדולה ביותר

צר לי עליך אחי...

כאשר דוד המלך ע"ה בא לבטא את אהבתו העצומה ליהונתן בן שאול המלך ע"ה, הוא משתמש בשתי לשונות שלכאורה סותרים זה את זה (ושמואל ב' א' כ"ז) "צר לי עליך אחי יהונתן נעמת לי מאד נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים", כי בתחילה הוא מתאר את אהבתם כאהבת אחים, כמו שהוא קורא אותו 'אחי', ואחר כך מתאר את אהבתם כאהבת 'נשים'.

אך באמת מתבאר בתוך לשונו דבר גדול, כי כאשר דוד המלך ע"ה אומר 'נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים' היינו שאהבתך גדולה יותר מאהבת איש לאשה, ואיך היא 'אהבת אחים', ועל כן הוא קורא אותו 'אחי', ומשמע מזה שיש בחינה מסוימת שאהבת אחים גדולה יותר מאהבת איש לאשה.

והטעם כי אהבת איש לאשה הוא בבחי' של משפיע ומקבל, כי האיש הוא המשפיע והאשה היא המקבל, וממילא אין זה אהבה בתכלית, כמו שני אחים שהם באותו דרגא וכל אחד הוא משפיע לאחר ומקבל הימנו ג"כ.

לכן דוד המלך ע"ה מתאר אהבה הגדולה בינו ליהונתן כאהבה מיוחדת כמו 'אח', שהוא בן אותו דרגא וכל אחד משפיע לחבירו ומקבל הימנו, זה אהבה עצומה וגדולה.

'אח' הוא לשון 'איחוי' – קשר וחיבור

גם יש ללמוד מעצם הלשון שנקרא האח בלשון זה, כי 'אח' מבטא את הקשר והחיבור, כי הוא מלשון 'לאחות את הקרעים', ובלשון רבותינו ז"ל (ב"מ ל"ג

שבחו של אהרן

על זה העניין, אך הוא היה מהלך כל העת במחשבות טובות אך אפשר לסייע לאחרים על כל צעד ושעל.

שמו הטוב היה הולך לפניו בכל מקום, והוא היה דמות שכל רואיו היו מתאהבים בו, ונתקיים בו דברי רבותינו ז"ל (יומא פ"ו ע"א) "אביי אמר, כדתניא (דברים ו, ה) ואהבת את ה' אלקיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח ויהא משאו ומתנו בנחת עם חבריו מה חבריו אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר (ישעיהו מט, ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר".

הרה"צ רבי שמואל אליהו אהרן זצ"ל נסתלק בקיצור שנים אך לא בקיצור ימים, הוא הספיק בשנותיו הקצרות מה שלא הספיקו אחריו בשנים רבות, וכמו שאמרו בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ח) "כד דמך ר' בון בר ר' חייא על ר' זעירא ואפטר עילוי (קהלת ה) מתוקה שנת העובד. ישן אין כתיב כאן אלא אם מעט אם הרבה יאכל. למה היה רבי בון בר' חייא דומה למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד והיה משתכר במלאכתו יותר מדאי מה עשה המלך נטלו והיה מטייל עמו ארוכות וקצרות. לעיתותי ערב באו אותם פועלים לימול שכרן ונתן לו שכרו עמהן משלם. והיו הפועלים מתרעמין ואומרים אנו יגענו כל היום וזה לא יגע אלא שתי שעות ונתן לו שכרו עמנו משלם. אמר להן המלך יגע זה לשתי שעות יותר ממה שלא יגע אתם כל היום כולו. כך יגע רבי בון בתורה לעשרים ושמונה שנה מה שאין תלמיד וותיק יכול ללמוד למאה שנה", וכן ממש היה אצל אחי זצ"ל.

מה כאן עומד ומשמש, אף שם עומד ומשמש, ובקשתנו דיעמוד בתפילה ובקשה לפני שוכן מרומים ליתן כח עז ותעצמות לאמו שתחי, ולנו"ב שתחי אשר עמדה לימינו במסירות גדולה ועצומה בכל השנים ובפרט בשנה האחרונה, לבניו היקרים והנעלים מנחם דן, יוסף, צבי אריה, בן ציון אליעזר, ובנותיו אסתר מרים ושרה, להמשיך ולגדול עם כל הכח הן ברוחניות והן בגשמיות, שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו ואך טוב וחסד ירדפנו כל הימים, ובלע המות לנצח ומהה ד' אלקים דמעה מעל כל פנים, אמן כי"ר.

מהעמודים, והוא לימד חידוש את ההמון, שלא זו שכאשר מתעסקים בכל שלושת העמודים זה לא מפריע אחד לשני, כמו שהושבים הרבה, שאם הם יתעסקו גם בעמוד התורה וגם בעמוד העבודה וגם בעמוד הגמילות חסדים, בסוף לא יהיה להם לא מזה ולא מזה ולא מזה, כי כל אחד לא יהיה בשלימות, אלא האמת הוא להיפך, האחד משלים את השני, ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ד' י"ב) "והחוט המשולש לא במהרה ינתק".

בעמוד התורה, זכורני בעת שנכנסתי ללמוד בישיבת כנסת ישראל סלבודקא, אמר לי הראש ישיבה מו"ר הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א, תדע לך שיש לך תחרות קשה, וכוונתו הייתה בגלל שרבי שמואל זצ"ל למד שם שנים אחדות קודם לכן.

ובאמת היה רישומו ניכר בישיבה, וכל שרידים לדור היו מזכירים בפני בכל עת את שמו וזכרו של אחי זצ"ל, והיה ממש לסמל ודוגמא בישיבה, בכל הבחינות, הן בעמל התורה ויגיעתה, הן בניצול הזמן, והן בהנהגות הראויות לכן תורה ולחסידישע בחור.

בעמוד העבודה, בוודאי כל אחד זוכר האידך הייתה תפילתו ברשפי אש שלהבת קה, ולא היה באפשרות להיכנס לבית הכנסת ולא לדעת שרבי שמואל נמצא בבית הכנסת, כי אפילו היה בצד האחר של בית הכנסת היה קולו נשמע למרחקים.

בפרט כאשר היה עובר לפני התיבה מלא בהתלהבות וחיות דקדושה, והיה דבק עד מאד בניגונים הקדושים מכית וקנינו הק' לבית מודיין, ובנוסף התפילה אשר היה משתדל לדקדק בו ביותר, ואף היה רגיל ללמדו לאחרים על מנת שידייקו בנוסחאות התפילה.

ובעמוד גמילות חסדים, איך שהיה פועל ללא לאות גדולות ונצורות למען כל אחד ואחד, בפרטיות ובכללות, ואם היה יכול לסייע בידי פלוני, אפילו אם פלוני לא ביקש כלל היה משתדל לכן, וגם זכורני אני עצמי לפני לערך חודש ימים, בחיותו שוכב על מיטת חוליו בבית הרפואה, התקשר אלי לברר אצלי לגבי ענין מסוים שהוא רצה לסייע בידי, ואכן משך למעלה משעה ארוכה סייע בענין זה, אפילו שלא ביקשתי ממנו כלל ולא נדברנו מעולם

ואבן יצוק נחושה. אילו אם אבדו יש להן חליפין אבל ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו. (שם) והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מעיני כל חי", עכ"ל.

א"כ הן אמת נכון הדבר שדרך כלל אח על אחיו אפשר לו למצוא נחמה, כי אפשר להיות לו כמה אחים, אך כאשר המדובר הוא באח כמו הרה"צ רבי שמואל אליהו אהרן זצ"ל, מי יתן לנו תמורתו ומי מביא לנו חליפתו.

שבחו של אהרן

כשבאים לומר מילי זכרון על אחי הצדיק רבי שמואל אליהו אהרן זצ"ל, קשה מאד לדבר, איך אפשר להספיד את אחד מבני החבורה שמת, שרבותינו ז"ל אמרו (ושבת ק"ו ע"א) שזה שייך לכל החבורה כולה ולכן תדאג כל החבורה, ההסתלקות שלו שייכת לכל אחד ואחד בפרטיות, ובפרט כשהיה ראש החבורה ממש, בכל מעלה ומידה נכונה.

הז"ל הקדושים אומרים "על שלשה דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמילות חסדים", ולכאורה כיון שהמשילו את העולם כעומד על שלשה עמודים, היה להם לומר 'על שלשה עמודים העולם עומד', ולמה אמרו 'דברים', רק כי אילו היה נאמר 'עמודים' היינו אומרים שיש אחד שייכול להיות עמוד התורה בדורו, והאחר יהיה עמוד העבודה והשלישי יקה על עצמו להיות עמוד הגמילות חסדים, לכן לימדונו רבותינו ז"ל שלכל אחד ואחד צריך להיות לו מכל הדברים גם יחד, ואי אפשר לומר לעצמו אני אחוז בעמוד התורה, או מה לי כי אני אתעסק בעבודה או בגמילות חסדים וכן להיפך, רק צריך שיאחז בכל העמודים גם יחד.

רבי שמואל אליהו אהרן זצ"ל היה סמל ודוגמא לאחוז בשלשה עמודי העולם, היה לו שלימות בעמוד התורה ושלימות בעמוד העבודה ושלימות בעמוד הגמילות חסדים, הוא לא ויתר לאחוז עצמו בכל אחד ואחד

דברי זכרון על פטירתו של

הגאון רבי יוסף זאב פיינשטיין זצ"ל ראש ישיבת עמלה של תורה

כשכבר סיימו את התפילה אשר גם ככה הייתה ארוכה עד מאד, והמתפללים החלו כבר לצאת מבית הכנסת, הגאון זצ"ל היה בעיצומה של התפילה.

לפני מספר שנים לקה בפתע באירוע מוחי, ומאז כבר כוחו לא היה במותניו כמו לפני כן. רק לפני תקופה קצרה עברה הישיבה לבנין משלה, בנין מרשים ורחב, בעיר ביתר עילית, שם גם הוכנה דירה לראש הישיבה שהיה עתיד לעבור להתגורר שם סופית ולעבור מירושלים.

ראש הישיבה הותיר אחריו דור ישרים מבורך, בנים ובנות, חתנים נכדים ונכדות.

*

במשך שנים ארוכות היה מקורב מאד אצל רבינו זצוק"ל, והיה פעמים רבות היה מגיע לביתו נאווה קודש לשאול עצה ותושיה בענינים העומדים על הפרק, ובפרט בהנהלת הישיבה שבראשותו.

כאשר הקים את הישיבה, נכנס אצל רבינו זצוק"ל על מנת לבקשו כי בנו מורנו הרה"צ רבי מרדכי זיסקינד שליט"א אשר היה באותה העת טרם היכנסו לישיבה גדולה, יבוא ללמוד בין כותלי ישיבתו, ביודעו כי דבר זה יהיה לשם ולתפארת בעולם החסידי כולו, ויביא תועלת גדולה לפיתוח הישיבה, רבינו זצוק"ל נענה לבקשתו, ושלח את בנו שליט"א להיות עם מייסדי הישיבה בשנותיה הראשונות, ואכן ראה בזה הגאון זצ"ל ברכה מרובה, והודה לרבינו זצוק"ל על כך רבות.

המשך בעמ' האחרון

ישיבת 'עמלה של תורה' הכלל חסידית תחילה בשכונת גוש שמונים בירושלים ובשנה האחרונה בביתר ישיבה מהשורה הראשונה בעולם התורה הכלל חסידי.

כשהישיבה הוקמה הקדיש חלק מביתו לטובת פנימייה של הישיבה. נודע כתלמיד חכם עצום שכבר בכחותו נבחן על כל הש"ס בעיון.

בהכנסת ספר תורה לזכר נשמתו הטהורה של רבינו זצוק"ל – נראים בריקוד מימין לשמאל, מורנו הגה"צ רבי שמואל אליהו אהרן זצ"ל, הרה"צ רבי מרדכי זיסקינד שליט"א – לונדון, אדמו"ר מבלאז'וב ריבאטיטש שליט"א – ארה"ב, הגאון רבי יוסף זאב פיינשטיין זצ"ל.

בישיבה הרביין תורה ויראה והיה אהוב על כל תלמידיו. ראש הישיבה היה מסור לכל התלמידים והיה לומד עמם בחברותות והיה דואג להם גם אחרי שהתחתנו ועזבו את הישיבה.

היה מפורסם בעבודת התפילה כשהיא מתפלל שעות ארוכות תמיד בנוסח מתרפק, כבן המתחטא אצל אביו, את תפילת שמונה עשרה היה מסיים תמיד הרבה אחרי כולם. לעיתים

ביום י"ד אדר האחרון נסתלק לגנוי מרומים הגאון החשוב רבי יוסף זאב פיינשטיין זצ"ל ראש ישיבת 'עמלה של תורה' בירושלים – אשר היה בקרבה יתירה וחביבות גדולה אצל רבינו בעל המאור ישראל זצוק"ל.

הגאון זצ"ל נולד בבני ברק כב' כסלו תשל"א לאביו ר' אריה פיינשטיין ז"ל, מחשובי חסידי קרעטשניף, והתגורר בשכונת שיכון ה' בבני ברק ולאמו מרת שפרה שתחי'.

הגאון זצ"ל, היה כבר מנעוריו 'עובד', והיה ניכר בתפילתו מתוך התלהבות ורשפי אש קודש עד כי היה נוטף נחלי מים ממש בעת שיחו עם בוראו.

בנעוריו נכנס לישיבה לצעירים 'אור ישראל' בפתח תקווה ובישיבה גדולה למד בישיבת פוניבז' שם עלה ונתעלה במעלות התורה ודבק ברבו ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי ממנו קיבל תורה.

בהגיעו לפרק האיש מקדש נשא את רעייתו מרת נחמה עלקא שתחי', בתו של הרב ר' מאיר רוזנבוים ז"ל מליקווד שעמדה לימינו במסירות לטובת הקבצת תורתו ובני הישיבה.

ברבות השנים מונה לכהן כמשפיע בישיבת קרעטשניף בעיר רחובות עד שפתח לפני כחצי יובל שנים את

כפלים לתושיה

נשגור בזאת ברכת מזל טוב וגדיא יאה להני תרי צנתרי
דדחבא, המופלגים בתורה ויראת שמים, מפוארים בכל מידה
נכונה ומידות תרומיות ונעלות,

חתנא דביה נשיאה הר"ג **שמואל ויינברג** שליט"א
להולדת בתו בשעטו"מ ולמו"ט

והברכה אחת היא לאביו
הר"ג ר' יהודה נח שליט"א
רב ביהמ"ד סלונים בבורו פארק

*

ולחתנא דביה נשיאה הר"ג **משה יאקאב** שליט"א
להולדת בנו בשעטו"מ ולמו"ט

והברכה אחת היא לאביו
הר"ג ר' **שמואל יעקב** שליט"א
ראש כולל גאלאנטא בלונדון

*

ובחד קטירא נברך ברגשי קודש ובהדרת כבוד
קדם אמא של מלכות

הרבנית הצדקנית תליט"א

יה"ר שיזכו לרוות רוב נחת דקדושה בדרכי רבוה"ק מכל יוצאי
חלציהם, ויגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, ועוד ינובון
בשיבה דשנים ורעננים מתוך שמחה וטוב לבב

שהשמה במעונם

נשגור בזאת ברכת מזל טוב וגדיא יאה
לידידינו היקרים

הר"ח ר' נחמיה אקער הי"ו
להיכנס בנו לעותו"מ בשעטו"מ ולמו"ט
*

הר"ג ר' דוד מרילוס שליט"א
להולדת הנכד בשעטו"מ ולמו"ט
*

הר"ח ר' ישראל פוריים הי"ו
ולחתנו הר"ר משה יוסף גרוס הי"ו
להולדת הנכדה / הבת בשעטו"מ ולמו"ט
*

הר"ח ר' משה פיקסלר הי"ו
להולדת הנכדה בשעטו"מ ולמו"ט
*

הר"ח ר' בנימין שקד שליט"א
לאירוס בניו היקרים
שלמה שיחי' ויהודה שיחי'
בשעטו"מ ולמו"ט
*

הר"ח ר' בנציון וייסברגר הי"ו
להולדת התאומים שיחי' בשעטו"מ ולמו"ט

כה יתן ד' וכה יוסיף שפע רב ממעון הברכות
ואך טוב וחסד ירדפכם כל הימים

מכון מרגניתא דרבי מאיר

מברכים את כל אנ"ש היקרים שיחי' וכל קוראי הגליון, וכל בית ישראל בברכת

א כשר'ן פריילעכ'ן פסח

שנזכה לחוג את חג המצות ברוב חדוה ודיעות

ונזכה לאכול שם עוד בהאי שתא מן הפסחים ומן הזבחים בביאת גואל צדק בב"א

יו"ל ע"י מכון "מרגניתא דרבי מאיר"
דראהביטש

להערות והארות – לתרומות – ולהצטרפות
לרשימת התפוצה

נא לפנות לדוא"ל mdm1038@gmail.com
או למל' 0556785658

ברכת השבה אנ"ש וידידינו היקרים משגרים בזאת ברכה הודאה ושבח

לידידינו הנעלה הר"ר **יוסף ויינרב** שליט"א

מנחל מוסדותינו הקדושים

ולכל העוסקים במלאכת הקודש משך כל השנה כולה למען טובת הכלל והפרט,
ובפרט עתה בהגיע עת שצורכי עמך מרובים, והשתדלו לדאוג ביד רחבה למען
לא יחסר מאומה מצורכי החג

אחינו כל בית ישראל חתומים
בצרה ובשביה העומדים בין פים
ובין פייבשה, המקום ירחם עליהם
ויצילם מצרה לרחח ומאפלה
לאורה ומשעבד לגאלה השתא
פעלא ובזמן קריב ונאמר אמן

רבינו זצוק"ל – והפליא את דעתו דעת תורה המופלאת אשר הייתה לשם דבר, ואשר הוא באופן אישי היה נוכח לה פעמים רבות אין ספור, ובכעיות סבוכות אשר שאל אודות כך גדולים וחשובים ולא ידעו להשיבו דבר נכונה, ולא ידע מאין יבוא עזרו, ותיכף כאשר בא אצל רבינו זצוק"ל פתר את הדברים בצורה בהירה וברורה להפליא.

פעם אחת כאשר הגיע להשתתף באחד השמחות בבית רבינו זצוק"ל היה זה ממש לאחר שרבינו דרש בעניני השמחה, ולאחר שיצא מהשמחה קרא את אחד המשתתפים וביקש ממנו לדעת בפרטות מה דיבר רבינו בדרשתו.

כאשר הלך קצת התפלא על זה, אמר, תמיד כאשר אני שומע דיבורי קודש מרבינו יש בזה רעיונות חדשים ועמוקים בעבודת השי"ת, שמהם אפשר לבנות תילי תילים של דרשות, והם כמעין הנובע, לכן חשוב לי לשמוע מה היה בדרשה, כי זה בנין אב למאמרים ויסודות חדשים.

הגדול של רבינו זצוק"ל חופף על בית המדרש לאחר הסתלקותו כבחיים חיותו, 'אין סאין דאוונטצעך אנדירש' [זה מתפלל אחר]....

בשנה ראשונה לאחר הסתלקותו של רבינו זצוק"ל, עלה בליל פורים לבית הרבנית הצדקנית תליט"א, שם ישב שעות ארוכות וזימר זמירות ותשבחות מעניני היום, וכמו כן האריך בדיבורים על גדולת רבינו זצוק"ל.

תמיד היה חוזר ומשנן לאחרים את אשר שמע מרבינו זצוק"ל – שאמר לו בעת שבנו שליט"א למד בישיבה שבראשותו, "איני צריך להגיע לישיבה על מנת לדעת איך הבן מתנהג שם, מספיק לי לראות איך הוא מתנהג בבין הזמנים בבית, ואני יודע כבר מה הוא עושה בישיבה במשך הזמן".... ומזה היה מלמד רבות לתלמידים ולמלמדים, כי הבין הזמנים זה המראה [שפיגע"] של משך הזמן.

בשמחת האירוסין למורינו הרה"צ רבי יחזקאל שליט"א בחודש חשון האחרון, נשא דברים לכבוד המעמד בה האריך לדבר על שמו וזכרו תאות נפש של

באחד הפעמים כאשר הישיבה נקלעה לחובות כבדים ולא היה כח בידו לשאת את המשא הכבד, בא אצל רבינו זצוק"ל, אשר חיזקו ועודדו והרעיף עליו דברי נוחם וחיזוק עצומים, אשר היו לו כמים קרים על נפש עייפה, ואף בירכו כי יראה הצלחה גדולה בעמלו, בעת שנוסע לגיים כספים עבור מקום תורה שהקים, ואכן כך היה כי באותה נסיעה היתה לו הצלחה גדולה לאין שיעור, ורבות הודה לרבינו זצוק"ל על כך.

כמעט ולא עלה בידו של הגאון זצ"ל לשכון שבתות בעיר בני ברק, בה שוכן בית מדרשו של רבינו זצוק"ל, בהיות והיה עסוק בהנהלת הישיבה הרבוצה על כתפיו, אך פעמים ספורות בהם היה נמצא אצל אמו תחי' הדרה בעיר בני ברק, היה מתפלל בבית מדרשו של רבינו זצוק"ל, הן בחיים חיותו והן לאחר הסתלקותו.

באחד הפעמים שזכה להתפלל בבית מדרשו של רבינו זצוק"ל בעיר ב"ב לאחר תפילת ליל שבת קודש, אמר, כי מרגישים כאן בבית המדרש הקטנות מיוחדת, ממש שאורו

ברכת תנחומים

בצער רב הננו משתתפים באבל הגדול על הסתלקותו של ידידינו הנעלה והנכבד, איש אשר רוח בו, אשר פעל גדולות ונצורות למען הקמת בתי ישראל הרה"ח ר' יחיאל מיכל גשטטנר ז"ל

בזאת נשגר ברכת תנחומים לבניו והתניו היקרים שיחי' ולכל בני המשפחה החשובה תחי' היושבים בעמק הבכא

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולכם ובנחמת ציון וירושלים תנוחמו ושמחת עולם על ראשיכם בביאת גואל צדק אמן

הפצת הגליון נדבת ידידינו הנכבד הר"ר אברהם פריץ הי"ו לזכר נשמתו הטהורה של מרן רביה"ק

רבי מרדכי זיסקינד מסטריא זי"ע בן הגה"ק רבי יואל משה אבד"ק לינסק זצ"ל יומא דהילולא קדישא י"ב ניסן ה'תרט"ו

הפצת הגליון נדבת ידידינו הנכבד הר"ר אלישע בלום הי"ו לזכר נשמתו הטהורה של מרן רביה"ק

רבי מרדכי זיסקינד מסטריא זי"ע בן הגה"ק רבי יואל משה אבד"ק לינסק זצ"ל יומא דהילולא קדישא י"ב ניסן ה'תרט"ו

הפצת הגליון נודב על ידי ידידינו החפץ בעילום שמו להצלחה בכל הענינים

הפצת הגליון נדבת

ידידינו הנכבד

הר"ר דב בער כהן הי"ו – ים לרגל השלושים

על הסתלקותו של מורנו הרה"צ רבי שמואל אליהו אהרן זצ"ל

ביום י' ניסן האי שתא

הפצת הגליון נדבת

ידידינו הנכבד

הר"ר שמשון קלוגמן הי"ו – ים לרגל השלושים

על הסתלקותו של מורנו הרה"צ רבי שמואל אליהו אהרן זצ"ל

ביום י' ניסן האי שתא ולהצלחה בכל הענינים